

Privilegiile orașului Baia Sprie (sec. XIV-XVII)

COSTIN FENEȘAN

În primăvara anului 1552, când Habsburgii se înstăpâneau vremelnice asupra Transilvaniei, Georg Werner și Paul Bornemisza, comisarii imperiali trimiși să evalueze situația economică și potențialul fiscal al țării intracarpatică, aveau să acorde o atenție cu totul deosebită exploataării bogatelor resurse de acolo ale subsolului (aur, argint, aramă, plumb, fier, sare). În mod firesc, comisarii imperiali au zăbovit cu luare aminte în zona minieră din Munții Apuseni și în cea din Maramureș. Ajunși la aproximativ 10 km est de Baia Mare, la poalele Munților Gutâi, lui Werner și Bornemisza a fost atrasă de un centru deloc neînsemnat al mineritului maramureșan: „La depărtare de o milă de Baia Mare se află un alt târg care, pe latinește, se cheamă *Mons Medius*, pe nemțește *Mittelberg*, iar pe ungurește *Felső Bánya*”. Locuitorii acestuia „sunt cu toții băieși și se bucură de aceleași drepturi ca și cetățenii din Baia Mare, deoarece se socotește că originea acestui târg este mai veche decât cea a orașului <Baia Mare> și se crede că locuitorii târgului <Baia Sprie> sunt mai pricepuți decât alții în problemele de drept <minier>, dar această pricepere nu este urmarea vreunei reguli scrise, ci doar rezultatul practicii <de zi cu zi> și al obiceiului”¹. Constatările celor doi comisari imperiali erau cât se poate de îndreptățite, confirmând faima de care centrul minier maramureșan se bucura în epocă. Chiar dacă primele mențiuni documentare despre centrele urbane și miniere de la Baia Mare și Baia Sprie datează abia din al treilea deceniu al secolului al XIV-lea, originea lor este, fără îndoială, anterioară, fără a se putea stabili însă vreo prioritate. După cum, la fel de adevărată este și legătura strânsă între cele două orașe maramureșene care, până spre sfârșitul secolului al XIV-lea, au avut un jude comun². Și, cum se va vedea, la fel de întemeiată este și constatarea în legătură cu priceperea deosebită a celor din Baia Sprie în problemele de drept minier.

Pentru a înțelege însă pe deplin cadrul în care a evoluat vreme de aproape patru secole orașul Baia Sprie, socotim necesară evidențierea mai multor realități

¹ Vezi raportul Werner-Bornemisza adresat Camerei Aulice de la Viena, în Hurmuzaki-Densușianu, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. II/4, București, 1894, doc. CCCCXLVI, p. 742.

² Într-un document emis la 29 mai 1329 de regele Ungariei Carol Robert de Anjou, este amintit „Corradus, iudex civitatum Rivuli Dominarum et de Medio Monte” (Corradus – probabil Conradus/Konrad – jude al orașelor Baia Mare și Baia Sprie), cf. G. Wenzel, *Magyarország bányászatának kritikai története*, Budapesta, 1880, p. 110.

cu o influență determinantă. Înainte de toate, comunitatea urbană din Baia Sprie s-a aflat într-un conflict aproape neîntrerupt cu orașul Baia Mare, în strădania de a-și face respectate drepturile și privilegiile după desprinderea din comunitatea administrativă cu orașul-mamă. La fel de tenace s-a opus orașul Baia Sprie atât încercărilor unor nobili din împrejurimi cât și celor ale arendașilor minelor (mai cu seamă începând de la finele secolului al XVI-lea) de a-i nesocoti sau încălca diferite drepturi de proprietate ori alte libertăți și privilegii. În tot timpul Evului Mediu, dar și mai apoi, viața urbană de la Baia Sprie s-a aflat într-o comuniune strânsă, dusă uneori până la limita confundării, cu activitatea minieră, ceea ce explică de altfel prezența constantă a unor referiri, de multe ori copioase, la minerit în documentele privilegiale încă din secolul al XIV-lea. În fine, nicidecum însă în ultimul rând, evoluția situației politice, cu manifestările ei periodice și pe plan militar, schimbări produse uneori într-o succesiune rapidă și păgubitoare, a înrăurit nu o dată în chip nefast destinele orașului de la poalele Munților Gutâi.

Așa cum am amintit, rosturile de la începuturi ale instituțiilor urbane de la Baia Sprie s-au aflat în strânsă legătură cu cele ale orașului învecinat, Baia Mare. Și tot împreună s-au bucurat ambele orașe maramureșene de actele privilegiale ale regalității ungare, care aveau să le marcheze evoluția. Cele mai vechi ne-au rămas necunoscute, dar șocăm că acestea ar putea să dateze cel puțin din vremea regelui Carol Robert de Anjou, dacă nu chiar din a doua jumătate a secolului al XIII-lea. Cel dintâi care ni s-a transmis este privilegiul din 20 septembrie 1347, acordat de regele Ludovic I de Anjou³. Emiterea lui se datorește unei împrejurări care, asemeni altora de mai apoi, a influențat în mod nefast soarta arhivei orașului Baia Sprie⁴. Astfel, la curtea regală s-au înfățișat judele Martin, magistrul Petru notarul și juratul Ulrich, cu toții din orașul Baia Mare, care în numele „tuturor cetățenilor și oaspeților” (*universorum civium et hospitem*) din Baia Mare și Baia Sprie (*Rivulo Dominarum et Zazurbanya*)⁵, l-au rugat pe suveran să le elibereze un nou

³ Vezi textul la G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, vol. IX/2, Buda, 1833, doc. CCLXXVII, p. 497-503.

⁴ Cu privire la arhiva orașului Baia Sprie (mai cu seamă documentele medievale), atâta cât s-a mai păstrat la Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, vezi O. Pescariu, *Fondul arhivistic Primăria orașului Baia Sprie*, în vol. „Ștefan Meteș la 85 de ani”, Cluj-Napoca, 1977, p. 167-173. Un fragment mai nou (începând cu secolul al XVIII-lea) din arhiva orașului Baia Sprie se păstrează la Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale.

⁵ Toponimul *Zazurbanya* (Baia Săsar) desemnează în acest caz Baia Sprie, o dovadă în acest sens fiind referirile ulterioare la acest document, folosindu-se însă toponimul *Medio Monte* (Baia Sprie).

document privilegiat, „deoarece privilegiul lor vechi, care arăta libertățile lor, a ajuns să fie mistuit pe neașteptate în vârtoarea flăcărilor unui incendiu”⁶.

Înainte de a purcede la prezentarea drepturilor și libertăților acordate comunităților urbane din Baia Mare și Baia Sprie, care le-au marcat evoluția pentru mai multe secole, ținem să evidențiem faptul că acestea sunt inspirate în bună parte, mai cu seamă în ceea ce privește normele de reglementare ale mineritului, din dreptul montanistic de sorginte saxonă, aplicat și dezvoltat în regiunea minieră din Slovacia (regiunea Zips/Špis). De altfel, așa cum se va putea sesiza, administrația urbană propriu-zisă s-a împletit strâns cu cea montanistică, uneori până la confundare⁷.

Comunităților urbane de la Baia Mare și Baia Sprie li s-a garantat, înainte de toate, dreptul de a-și alege în mod liber, din propriile rânduri, judele (*judex*), al cărui mandat anual expira cu 8 zile înainte de Anul Nou. Acesta avea autoritatea de a judeca toate pricinile, atât cele mari cât și cele mici, avându-i alături pe jurații (*iurati cives*) aleși de el împreună cu întreaga comunitate urbană. Autoritatea judecătorească a juzilor și juraților era deosebit de largă, garantându-li-se dreptul de judecare a cazurilor de omucidere, rănire/vătămare corporală, neplata datoriilor și „alte vătămări” (*alii iniuriis*), precum și arestarea imediată a unui vinovat care fusese dovedit fără dubiu de omucidere. Cu toate acestea, bunurile mobile și imobile ale unui ucigaș scăpat cu fuga din oraș nu puteau fi confiscate, ele urmând să revină aparținătorilor săi. În același timp, cetățenii din Baia Mare și Baia Sprie au beneficiat de o protecție deosebită din partea judeului, deoarece, fără acordul acestuia, nimeni nu avea dreptul să-i aresteze sau să le rețină bunurile. Dacă judele și jurații s-ar fi arătat însă „leneși și delăsători” (*tepidi vel remissi*) la împlinirea atribuțiilor judecătorești, cel nemulțumit se putea plânge judeului curții regale, iar judele în cauză avea obligația să compare fără întârziere în fața acestuia. Printre atribuțiile judeului, juraților și ale comunității orășenești se afla și alegerea anuală a unui maistru minier (*magister montium*), care era dator să cerceteze toate pricinile ivite în minerit și să le judece apoi împreună cu Sfatul orășenesc. Pe seama exclusivă a maistrului minier rămânea însă orice problemă legată de administrarea urburii (cota-parte din veniturile miniere) pe seama Cămării regale. Tot judele, jurații și comunitatea urbană aveau dreptul să aleagă în fiecare an supraveghetori (*scansores*) însărcinați cu inspectarea riguroasă a minelor, încasarea urburii regale și respectarea „vechii sau obișnuitei măsuri miniere” (*antiqua seu consueta montium mensura*). În fine, Sfatul orășenesc avea și atribuția de a alege în fiecare

⁶ „Quod privilegium eorum antiquum libertates ipsorum exprimens ignis exustionis voragine inopinabiliter consumtum extitisset”.

⁷ În studiul de față ne vom îndrepta atenția doar asupra administrației urbane, urmând ca reglementările referitoare la minerit să constituie obiectul unei alte cercetări.

an un încercător de aur (*auritactor*), care avea îndatorirea să vegheze asupra marcării corecte și a calității metalului prețios⁸.

În același timp cu reglementarea administrației urbane, privilegiul regal din 1347 a avut în vedere și asigurarea unor condiții materiale îndestulătoare pentru viața locuitorilor și activitatea minieră. Astfel, după „vechiul obicei” (*more antiquo*), celor două orașe le-a fost garantată stăpânirea asupra tuturor pământurilor și pădurilor regale aflate pe o rază de 3 mile (cca 25 km), excepție făcând satele regale populate și moșiile nobiliare. Din acest teritoriu urmau să fie aduse, fără vreo plată, lemnul și piatra necesare atât construcțiilor cât și minelor de la Baia Mare și Baia Sprie. Deoarece în apropierea imediată a celor două centre urbane posibilitățile de aprovizionare cu alimente și alte articole vitale erau restrânse – un aspect asupra căruia vor reveni de altfel și privilegiile de mai târziu – , regele a decis ținerea pe timp de 15 zile a unui târg anual, începând cu ziua de prăznuire a sfântului Gallus (16 octombrie), „după obiceiul orașului nostru Košice” (*more civitatis nostre Cassensis* < />). De altfel, desfacerea liberă a vinului și a cărnii tăiate, fără plata vreunei taxe, a fost garantată atât pe seama locuitorilor înșiși cât și a negustorilor. Mai mult, în fiecare zi de luni vânzarea altor produse decât alimentele era scutită, la rândul ei, de plata oricărei taxe.

Drepturile și libertățile acordate de regalitate orașelor Baia Mare și Baia Sprie în 1347 au fost înregistrate și circumscrise mai exact printr-un nou document privilegiat, emis de regele Ludovic I de Anjou la 6 martie 1376⁹, la cererea judeului Herislinus, a juratului Ioan Grobsołth și a notarului Ioan, cu toții din Baia Mare, precum și a lui Hekkmannus (probabil *Herrmannus*) și a notarului Petru, „băiașii noștri din Baia Sprie” (*montanae nostrae de Medio Monte*), care l-au rugat pe suveran „să le dăruim, hărăzim și statornicim anumite prerogative și legi cu privire la libertățile de care aceștia se pot folosi și bucura pe viitor în pace” (*certam libertatum praerogativam et legem, quibus ipsi pacifice frui possint et gaudere in futurum, condonare, annuere et limitare*). Socotim că demersul întreprins de reprezentanții celor două orașe miniere pe lângă autoritatea regală s-a datorat, pe de o parte, nesocotirii vechilor drepturi fie de către nobilimea din zonă, fie chiar de către unii dregători regali, pe de altă parte în urma necesității de a fi reglementate fără echivoc situații generatoare de conflict. Dintru bun început ținem să evidențiem faptul că diploma regală din 1376 a stabilit la suma de 1000 de florini de aur censul (darea) anual datorat suveranului, venitul Cămării regale (*lucrum Camerae*) și cadoul de Anul Nou (*strenis*) convenit suveranului din partea celor

⁸ Trei dintre cele 20 de articole ale privilegiului din 1347 se referă la regimul perceperii urbane, la infracțiunile legate de administrarea acesteia și de alte probleme propriu-zise de minerit, precum și la pedepsele aplicate celor care încălcau diferitele reglementări din minerit.

⁹ Vezi textul la G. Fejér, *op.cit.*, vol. IX/5. Buda, 1834, doc. XXXIX, p. 96-101.

două orașe miniere. Această sumă urma să fie plătită în fiecare an în jurul sărbătorii sfântului Gheorghe (23 aprilie), în rest cele două orașe fiind scutite de la plata oricărei alte dări către regalitate. În ceea ce privește autoritățile orașenești, s-a menținut pe mai departe dreptul comunităților urbane de a-și alege juzii și jurații, dar aceștia urmau să fie confirmați de comitele Cămarii regale și de urburarul regal.

Documentul din 1376 a adus precizări și în privința atribuțiilor judecătorești ale celor două Sfaturi orașenești. Astfel, juzii și jurații din Baia Mare și Baia Sprie aveau în continuare dreptul ca, „după chipul juzilor și juraților altor orașe și băieși ai noștri” (*ad instar iudicum et iuratorum aliarum civitatum et montanarum nostrarum*), să judece orice pricină și să aplice pedeapsa cuvenită „tuturor răufăcătorilor și altor oameni dăunători, de orice stare ar fi” (*vniversos malefactores et alios homines nocivos cuiuscunq̃ conditionis sint*). Ei erau însă asistați de acum înainte la administrarea justiției de către comitele Cămarii regale și de urburarul regal. În schimb cetățenii din cele două orașe au obținut un drept cu adevărat de excepție: indiferent de cauza care îi privea și de locul în care ar fi fost implicați într-un conflict de drept, atât ei cât și bunurile care le aparțineau nu puteau fi reținuți și urmăriți legal decât în fața propriilor juzi și jurați, în prezența comitelui Cămarii. Dacă juzii și jurații s-ar fi dovedit „leneși sau delăsători” la împlinirea actului de justiție, ei urmau să fie citați și să compare în fața regelui sau a marelui vistier (*magister thavernicorum*). În ceea ce privește pricinile din domeniul mineritului, acestea urmau să fie judecate de comitele Cămarii și de urburarul regal împreună cu judele și jurații orașului respectiv, recurgerea la judecata acestora fiind imperativă.

Documentul din 1376 – ținând fără îndoială seama de situațiile conflictuale înregistrate până atunci – a precizat câteva aspecte legate de comercializarea alimentelor și băuturilor pe teritoriul celor două orașe. Astfel, s-a stabilit ca, până la sărbătoarea din fiecare an a sfântului apostol Iacob (25 iulie), nici un cetățean sau negustor să nu aibă dreptul de a desface la Baia Mare sau Baia Sprie decât vinuri obținute pe teritoriul acestora, dar nicidecum din cele aduse de afară. De asemenea, dacă în zilele de târg ținute în cele două orașe atât localnicii cât și negustorii aveau dreptul de a vinde postavul atât cu cotul cât și la bucată, în cursul săptămânii negustorilor le era îngăduită doar vânzarea la bucată.

În fine, regele, dând mai mult ca sigur curs unor plângeri ale comunităților din Baia Mare și Baia Sprie, le-a garantat, pe de o parte, vechile hotare de care beneficiaseră până atunci, iar pe de altă parte le-a întărit în mod deosebit dreptul de liberă folosință asupra Pădurii Negre și a altor păduri regale, consfințind, de asemenea, dreptul cetățenilor de a clădi și stăpâni pe teritoriul urban case, mori, cuptoare și băi.

Preocuparea comunităților urbane de la Baia Mare și Baia Sprie, de a obține periodic confirmarea privilegiilor de care se bucurau, s-a datorat, pe de o parte, credinței că o întărire și transcriere a acestora din partea unui nou suveran le

prelungea *eo ipso* valabilitatea, pe de altă parte însă pentru a putea face față mai bine tentativelor de nesocotire a acestora, inclusiv de către unii dregători regali. Iar aceste situații din urmă nu erau defel un fenomen izolat. Astfel, în 1391, Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, i-a poruncit cu tărie voievodului maramureșan, magistrul Drag, „să nu-i mai tulbure cu forța de la folosirea anumitor păduri, care, în temeiul unor anumite scrisori puternice, ne-au spus că îi privesc” (*in usu certarum silvarum, quas illi vigore certarum efficacium literarum se concernere dicerent, potentialiter non turbet*), pe „juzii, urburarii și cetățenii, precum și pe paznicii munților și ai minelor” (*iudices, urburarios et cives ac montium custodes montanarum*) din Baia Mare și Baia Sprie¹⁰. De aceea demersul făcut pe lângă suveran cu puțin mai târziu nu este deloc surprinzător. Drept urmare, la 27 ianuarie 1393, la cererea judei Herthel din Baia Mare și a judei Andreas Zunkher din Baia Sprie (*Medio Monte*)¹¹ – de altfel prima menționare nominală distinctă a unui jude de la Baia Sprie¹² –, Sigismund de Luxemburg a întărit și transcris documentul din 1376¹³ și tot în acel an a confirmat și privilegiul acordat de Ludovic I de Anjou în 1347¹⁴.

Începutul secolului al XV-lea a adus schimbări majore pentru destinele orașelor Baia Mare și Baia Sprie. Astfel, în 1411, ca o răsplată a serviciilor aduse în lupta antiotomană, Sigismund de Luxemburg a dăruit mai multe proprietăți regale, printre care se numărau Baia Mare și Baia Sprie, despotului sârb Ștefan Lazarević (1389-1427)¹⁵. După moartea acestuia, cele două orașe miniere din Maramureș au trecut în stăpânirea urmașului său, despotul Gheorghe Branković (1427-1456), revenind în 1445, în urma unui acord încheiat cu voievodul ardelean Ioan (Iancu) de Hunedoara, din nou în rândul posesiunilor regale. Regimul celor două orașe în timpul stăpânirii celor doi despoți sârbi ne-a rămas, cel puțin deocamdată, necunoscut, dar putem presupune că acestea s-au bucurat pe mai departe de vechile lor drepturi și libertăți, mai ales că nici un document ulterior nu

¹⁰ G. Wenzel, *op.cit.*, p. 391.

¹¹ A. Szmik, *Adalékok Felsőhánya szabad királyi bányaváros monografiájához*, Budapesta, 1906, p. 13 dezleagă greșit (1 februarie 1393) data de emitere a documentului (*sexta Kalendas mensis Februarii*) și transcrie drept Andreas Linkher numele judei din Baia Sprie.

¹² Vezi și P. Binder, *Közös múltunk*, București, 1982, p. 243-244.

¹³ Vezi textul la G. Fejér, *op.cit.*, vol. X/3, Buda, 1838, doc. CXXI, p. 130-133.

¹⁴ *Ibidem*, vol. X/2, Buda, 1838, doc. LV, p. 124 (regist).

¹⁵ A. Szmik, *op.cit.*, p. 15. Punerea și darea în stăpânire a fost efectuată de Conventul din Leles la 14-15 septembrie 1411. Precizări pertinente cu privire la perioada cât Baia Mare și Baia Sprie s-au aflat în posesiunea celor doi despoți sârbi, la Fr. Pesty, *Brankovics György rácz despota birtokviszonyai Magyarországon és a rácz despota czim*, Budapesta, 1877, p. 15, 35-36 și mai ales 49-50.

face vreo referire la nesocotirea acestora. În orice caz, după revenirea la statutul anterior daniei din 1411, obștea urbană din Baia Sprie s-a adresat guvernatorului Ungariei, Ioan (Iancu) de Hunedoara, în calitate de comite suprem de Zips/Špis, cu rugămintea de a-i confirma „vechile libertăți și obiceiuri”, de care cetățenii și oaspeții de acolo „s-au folosit și s-au bucurat pe timpul vechilor regi”¹⁶. La 28 decembrie 1455 Ioan (Iancu) de Hunedoara nu numai că a confirmat vechile privilegii regale de care se bucura orașul Baia Sprie, ci, mai mult, le-a poruncit cămărașilor regali, judei și juraților din Baia Mare, să nu-i tulbure pe cetățenii și oaspeții din Baia Sprie în beneficiul libertăților și obiceiurilor lor, o referire evidentă la conflictul dintre cele două centre urbane și miniere. Pe lângă aceasta, Ioan (Iancu) de Hunedoara le-a acordat cetățenilor și oaspeților din Baia Sprie dreptul de a-și aduce, fără plata vreunei taxe și din orice loc ar fi dorit, „orice fel de bucate” și vinul de care aveau nevoie, extinzând astfel cele stipulate în 1347 și 1376. În fine, atât scutirea de la plata oricărei dări pe timp de 8 ani pentru cei care aveau să deschidă și exploateze mine la Cavnic cât și plata urburii abia după ce mina va lucra în câștig era o măsură care urmărea deopotrivă sporirea veniturilor Cămării regale și oferirea unei șanse de câștig pe seama orașenilor din Baia Sprie.

În 1465, într-o manieră care va deveni cutumă, Michael Rudel, judele din Baia Sprie, împreună cu jurații Ioan Szász și Antonie¹⁷, l-au rugat pe regele Matia Corvin să întărească și transcrie vechile privilegii ale orașului, ceea ce suveranul a și îndeplinit la 25 august 1465¹⁸. Cunoscută fiind politica regelui Matia Corvin de promovare a dezvoltării urbane ca o contrapondere față de reacțiile centrifuge ale unor membri ai mării nobilimi, actul de bunăvoință față de comunitatea din Baia Sprie ne apare cât se poate de firesc. De altfel, credem că și sigiliul orașului Baia Sprie¹⁹, constituind, la rândul său, un simbol al autonomiei urbane, provine tocmai

¹⁶ Vezi doc. 1, publicat în anexă după un transumt. Originalul, pe pergament, cu sigiliul atârnat, se păstrează la Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond *Primăria orașului Baia Sprie* (se va cita: P.O.B.Sp.), *Privilegiu*, nr. 1. A. Szmik, *op.cit.*, p. 16 menționează acest document.

¹⁷ A. Szmik, *op.cit.*, p. 17, dezleagă greșit (8 septembrie 1465) data de emitere a documentului regal (*octavo Kalendas Septembris*) și citează următorii solicitanți din Baia Sprie veniți la Curtea regală: judele Jakob Adam, jurații Antonie Lakatos, Toma Rác, Nicolae Cholefel și Adam Antoni.

¹⁸ Vezi doc. 2, publicat în anexă după un transumt. Originalul, pe pergament, cu sigiliul căzut, se păstrează la P.O.B.Sp., *Privilegiu*, nr. 2.

¹⁹ Cf. Décsényi (Schönherr) Gyula, *Felsőbánya régi pecsétje*, în „Turul”, VII (1889), p. 139. În câmpul sigiliului sunt reprezentați, în hainele specifice de muncă, doi mineri care, inzestrați cu unelte obișnuite pentru lucrul în mină, purced la spargerea unor roci de minereu. Legenda sigiliului este următoarea: + S(IGILLVM) * CIVITATIS * MEDIO MONTE (Sigiliul orașului Baia Sprie). Se mai cuvine remarcat faptul, deloc lipsit

din epoca de mare înflorire a orașelor și meșteșugurilor, aflată sub semnul politicii pragmatice promovate de regele Matia Corvin în continuarea celei inițiate încă de părintele său Ioan (Iancu) de Hunedoara. Oricum, Baia Sprie a avut parte de o atenție specială a guvernatorului țării încă în anul 1452. Impresionat de calitățile deosebite ale orgii mari din biserica parohială Sf. Maria din Baia Sprie, Ioan (Iancu) de Hunedoara a dispus mutarea acesteia la Zvolen, în Slovacia, unde va cădea pradă unui incendiu în cursul secolului al XVII-lea²⁰. Ca despăgubire pentru pierderea suferită și pentru a sprijini în același timp terminarea construcției, Ioan (Iancu) de Hunedoara i-a cedat sfântului locaș toate veniturile urburii de la minele de aur, bani care trebuiau plătiți Cămării de la Baia Mare în fiecare an de către obștea urbană din Baia Sprie²¹. Că această măsură a nemulțumit Cămara Minieră din Baia Mare este lesne de înțeles, ca de altfel și încercările acesteia de a încălca dispoziția regală. Probabil că în urma unor plângeri repetate ale comunității din Baia Sprie, regele Ungariei, Ludovic al II-lea, a poruncit la 10 august 1518²² lui Gheorghe More, comitelui Cămării băimărene și dregătorilor săi, să nu-i mai tulbure pe cetățenii din Baia Sprie în beneficiul urburii din minele de argint aparținând orașului – în 1452 fusese vorba de minele de aur! –, drept acordat cu titlu perpetuu. Tentativele Cămării băimărene de a nesocoti acest drept al comunității din Baia Sprie vor fi reînceput după un anumit timp, de vreme ce, la 26 septembrie 1612, principele ardelean Gabriel Báthory a confirmat și transcris porunca regală din 1518²³.

Dar strădanii cu mult mai tenace au fost depuse de Sfatul orașului Baia Sprie pentru a obține reconfirmarea și transcrierea vechilor documente privilegiale. Astfel, în 1482, la cererea judeului Oswald. Matia Corvin a întărit și transcris din nou diplomele din 1455 și 1465²⁴. Zece ani mai târziu, judele Paul Szász, împreună cu jurații Simon Fekete și Ioan Nagy i-au solicitat regelui Vladislav al II-lea confirmarea și transcrierea aceluiași documente privilegiale din 1455 și 1465, ceea

de importanță, că, în anul 1464, regele Matia Corvin a dispus înconjurarea orașului Baia Sprie cu un zid fortificat și bastioane, cf. Fr. Pesty, *op.cit.*, p. 47.

²⁰ Cf. K. Stoll, *Felső-Bánya szabad királyi bányaváros történetének és sérelmeinek leirása*, Pesta, 1868, p. 3; A. Szmik, *op.cit.*, p. 16.

²¹ G. Wenzel, *op.cit.*, p. 115, nota 2: „universos proventus urbarum ratione auri fodinarum ex parte communis praefatae civitatis Medii Montis ad Cameram Rivuli Dominarum singulis annis solvendos”.

²² Vezi doc. 5.

²³ Vezi doc. 10.

²⁴ Originalul, pe pergament, cu sigiliu, se păstrează la P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 3; vezi și A. Szmik, *op.cit.*, p. 17.

ce s-a și realizat prin diploma regală din 14 februarie 1492²⁵. La fel au procedat judele și jurații din Baia Sprie și după urcarea pe tron a lui Ludovic al II-lea care, la cererea lor, a confirmat și transcris documentele emise de predecesorii săi prin diploma regală din 10 august 1518²⁶. Tot regelui Ludovic al II-lea i s-a datorat și sporirea, deloc neînsemnată, a drepturilor de care se bucurau cetățenii din Baia Sprie. La plângerea acestora, „că teritoriul acestui târg al nostru este neroditor, iar târgoveții nu se pot întreține decât din exploatarea munților și săparea minelor și sunt nevoiți a-și obține de acolo cele necesare hranei” (*territorium eiusdem oppidi nostri esse sterile et ipsos oppidanos ex sola montium cultura et fodiendis mineris sese sustentare et exinde sibi victum quaerere*), precum și ținând seama de faptul că „dacă vor putea să se ocupe cu mai multă ușurință de exploatarea munților, va fi atât în folosul nostru și cel public cât și al lor înșile” (*pro nostra et publica et sua ipsorum utilitate colendis montibus commodius insistere possint*), Ludovic al II-lea a decis prin diploma regală din 20 martie 1523²⁷ să-i scutească pe viitor „pe zișii cetățeni ai noștri de la orice plată a dărilor, taxelor și de la alte plăți, precum și a venitului Cămării noastre, care trebuie să ne revină de la aceștia” (*dictos cives nostros ab omni solutione censuum et taxarum subsidiorumque et lucri Camerae Nostrae ab eisdem provenire debente*). În același timp suveranul a poruncit cu strășnicie tezaurarului regal Alexie Thurzo, comiților, vicecomiților, juzilor nobililor și dicatorilor comitatului Sătmar să nu cuteze să încalce această scutire fiscală acordată cetățenilor din Baia Sprie. De altfel, așa cum vom constata, aceștia s-au îngrijit ca, din timp în timp, acest beneficiu substanțial să le fie reconfirmat.

Izbucnirea, după 1526, a conflictului armat pentru stăpânirea asupra Transilvaniei și a părților ungurene între Ioan Zápolya și Ferdinand I de Habsburg, vreme în care orașul Baia Sprie s-a aflat de partea celui dintâi, i-a determinat pe juzii și jurații de acolo să solicite o nouă confirmare a vechilor privilegii. Astfel, Laurențiu Huszti și Laurențiu Demech, doi cetățeni de vază din Baia Sprie, i s-au înfățișat regelui Ioan de Zápolya și, în numele întregii comunități urbane, l-au rugat să întărească și să transcrie documentele privilegiale mai vechi, ceea ce s-a și întâmplat prin diploma regală din 23 octombrie 1531²⁸.

²⁵ Vezi doc. 3, publicat în anexă după un transumt. Originalul, pe pergament, cu sigiliul atârnat, se păstrează la P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 4 (56). A. Szmik, *op.cit.*, p. 19 menționează documentul, cu data greșită 24 martie 1492.

²⁶ Vezi doc. 4, publicat în anexă după un transumt. Originalul, pe pergament, cu sigiliul atârnat, se păstrează la P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 5 (53).

²⁷ Textul integral al documentului este publicat după un transumt într-un document din 1613 al principelui ardelean Gabriel Báthory de A. Szmik, *op.cit.*, p. 20-21. Originalul, pe hârtie, cu sigiliu, se păstrează la P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 6 (51).

²⁸ Vezi doc. 6; A. Szmik, *op.cit.*, p. 22 menționează documentul cu o datare greșită și incompletă (septembrie 1531).

În pofida operațiunilor militare care au afectat regiunea minieră din Maramureș, implicit și rosturile orașului Baia Sprie, de această dată mai ales cele de natură economică, s-au înregistrat totuși câștiguri în ceea ce privește reglementarea activității montanistice, dovadă fiind Ordonanța minieră din 1535 pentru Baia Mare și Baia Sprie²⁹, ale cărei 56 de articole vor constitui, alături de Ordonanța minieră maximiliană (1575), temeiul pentru Regulamentele miniere de la Baia Sprie din anii 1570-1589. În contextul luptei pentru putere între regina Isabella, văduva lui Ioan de Zápolya, și Ferdinand I de Habsburg, orașul Baia Sprie a fost atacat în 1550 și jefuit grav de o bandă de tâlhari, aflată probabil în slujba celui din urmă³⁰. Oricum, în anul următor Baia Sprie împreună cu părțile ungurene și voievodatul ardelean aveau să intre sub stăpânirea trupelor habsburgice comandate de generalul Castaldo, rămânând în posesiunea lui Ferdinand I și a urmașilor săi. Ca de obicei, Sfatul din Baia Sprie a socotit necesar să-și știe validate vechile documente privilegiale și de către noua stăpânire. Astfel, în 1555, judele Urban Cheph a solicitat Capitlului din Bratislava transcrierea documentelor privilegiale, deoarece fiind „scrise pe hârtie s-au rupt din cauza vechimii” (*in papiro, propter vetustatem ruptarum*). La 1 august 1555, Capitlul din Bratislava a dat curs cererii care îi fusese adresată și a transcris trei documente privilegiale mai vechi³¹: unul din anii 1446-1450³²; al doilea emis de regele Matia Corvin la 9 aprilie 1464 la cererea juraților Iacob, Ade, Antonie, Toma și Nicolae; al treilea, emis tot de regele Matia Corvin, la 13 august 1482, la cererea judeului Oswald. Deoarece documentul capitular ni s-a păstrat doar fragmentar, nu pot fi precizate piesele care au fost transcrise. Nu e mai puțin adevărat, că nici documentele privilegiale n-au putut apăra cu totul comunitatea din Baia Sprie de pierderi care i-au pus uneori în cumpănă inclusiv principalul mijloc de existență – mineritul. Astfel, odată cu revenirea reginei Isabella în Transilvania, orașul Baia Sprie s-a văzut nevoit ca, în 1556, să-i plătească partizanului de frunte al acesteia, Petru

²⁹ „Königlicher Majestät zu Hwngern etc. Bergordnung in Neustad vnd Mittelberg”, la G. Wenzel, *A magyar bányajog rendszere*, vol. I. Pesta, 1872, p. 36.

³⁰ A. Szmik, *op.cit.*, p. 23.

³¹ Originalul, pe pergament, din care s-a păstrat doar partea finală cu sigiliul în ceară galbenă, în capsulă de protecție din ceară albă, atârnat de document cu șnur împletit de bumbac de culoare roșie, neagră, albastră și albă, se află la D.A.N.I.C., *Colecția Peceți II*, nr. 507. Legenda sigiliului: + SIGILLVM) * ECLESIE (sic!) * SALVATORIS * I(ESV) * POSO(NIENSIS) (Sigiliul bisericii Mântuitorului Hristos din Bratislava). Documentul este menționat, cu data de emiterie corectă, de A. Szmik, *op.cit.*, p. 23.

³² Intervalul cronologic l-am stabilit pe temeiul amintirii în lista de martori a voievodului ardelean Emeric Bubek (din 1448 până în 1450 împreună cu Ioan de Hunedoara).

Petrovici, suma de 2000 florini de aur pentru a obține restituirea tuturor minelor confiscate între timp³³.

În urma sorțiilor militari schimbători în conflictul dintre Habsburgi și Ioan Sigismund Zápolya, orașul Baia Sprie a trecut prin clipe de mare cumpănă: dăruit, în 1560, de Ferdinand I partizanului său Melchior Balassa, centrul urban de la poalele Munților Gutâi avea să fie atacat peste doi ani (1562) și incendiat de trupele otomane care interveniseră în lupta pentru putere din Transilvania și părțile ungurene³⁴. Cu toate acestea, viața economică și rosturile orașului Baia Sprie au înregistrat, mai cu seamă după stabilizarea de natură militară, un curs ascendent³⁵. Mai mult, invocând, pe bună dreptate, nevoi de aprovizionare și deopotrivă de forță de muncă necesară exploatarea minelor, Sfatul orașului Baia Sprie a solicitat, în 1581, Cămării Miniere din Zips (Špis) să îi fie atribuit în proprietate satul Negreia, aflat în apropiere, deoarece românii de acolo erau foarte pricepuți la minerit³⁶. În 1583, Baia Sprie avea să-și schimbe din nou stăpânul. Printr-un act din 17 septembrie 1583, împăratul Rudolf al II-lea a donat orașele Baia Mare și Baia Sprie principelui ardelean Sigismund Báthory și urmașilor săi drept compensație pentru cedarea cetății Sătmar³⁷.

Se cuvine remarcat faptul că, în ultimul sfert al secolului al XVI-lea, activitatea Sfatului orașenesc din Baia Sprie pentru reglementarea unor probleme de drept public și mai cu seamă a activității miniere a fost deosebit de laborioasă, în intervalul 1570-1589 fiind emise nu mai puțin de șapte regulamente³⁸. Astfel, este

³³ A. Szmik, *op.cit.*, p. 23.

³⁴ *Ibidem*, p. 24.

³⁵ Vezi în acest sens urbariul din 1566 al orașului Baia Sprie, la F. Maksay, *Urbáriumok. XV-XVII. század*, Budapesta, 1959, p. 620 și urm.

³⁶ S. Eckhardt, *A felsőhányai bányászok bajai*, în „Magyar Nyelv”, 49/1953, p. 211-212.

³⁷ A. Szmik, *op.cit.*, p. 35.

³⁸ 1570 – Regulamentul minier în 8 articole cu privire la salarizarea și relațiile de muncă (textul maghiar la G. Wenzel, *op.cit.*, p. 418); 10 aprilie 1575 – Regulament minier în 6 articole referitor la programul de muncă și plata unor activități miniere specifice, prin care se stabilesc și diferite pedepse pentru încălcarea relațiilor de muncă (textul maghiar la G. Wenzel, *op.cit.*, p. 419); 1578 – Regulament în 4 articole prin care se stabilesc prețurile produselor de fierărie, în speță al uneltelor folosite în minerit și se reglementează unele aspecte ale relațiilor de muncă din minerit (textul maghiar la G. Wenzel, *op.cit.*, p. 419-420); 27 martie 1580 – Regulament de desfășurare a activității miniere și a celei a breslei minerilor din Baia Sprie (textul maghiar la A. Szmik, *op.cit.*, p. 31-34); 12 octombrie 1587 – Regulament în 9 articole cu privire la plata datoriilor (textul maghiar la G. Wenzel, *op.cit.*, p. 420-421), act care va fi confirmat și lărgit de principele ardelean Sigismund Báthory la 8 mai 1588, cf. *infra*, nota 42; 12 octombrie 1587 – Regulament în 5 articole cu privire la cârciumărit, prețul grânelor la moară, întreținerea oaspeților orașului și alegerea

confirmată o dată mai mult constatarea făcută în 1552 de comisarii imperiali Werner și Bornemisza în legătură cu priceperea deosebită a celor din Baia Sprie în problemele de drept. Dar, urmând vechea cutumă, Sfatul din Baia Sprie a socotit necesar să obțină din partea noilor stăpâni atât întărirea vechilor privilegii cât și a regulamentelor elaborate din proprie inițiativă. Astfel, în 1585, judele Ioan Huczkel și juratul Ilie Ciorbă i-au înfățișat lui Ștefan Báthory, regele Poloniei și principele Transilvaniei, mai multe prevederi referitoare la libertățile, rânduielile judecătorești și statutele orașului, toate extrase din vechi documente privilegiale și respectate de către comunitatea urbană prin folosință îndelungată și vechiul obicei, solicitând suveranului confirmarea acestora. Dând curs acestei cereri, Ștefan Báthory a emis, la 8 octombrie 1585, diploma solemnă³⁹ care va fi invocată mai apoi, în tot cursul secolului al XVII-lea, cu ocazia unor noi întăriri ale privilegiilor orașului Baia Sprie, fie de către principii ardeleni, fie de către Habsburgi.

Dintru bun început ținem să evidențiem faptul că în documentul din 1585 se regăesc în mare parte reglementări stabilite încă prin privilegiile din 1347, 1376 și 1455, dar în același timp pot fi sesizate prevederi complet noi, rezultate cu timpul din practica zilnică, acum codificate. Astfel, obștii cetățenilor din Baia Sprie i-a fost garantat pe mai departe dreptul de a-și alege în mod liber, din propriile-i rânduri, judele și jurații, numai că în loc de termenul de 8 zile până la Anul Nou, cum fusese stabilit prin documentul privilegial din 1347, acum data alegerii a fost fixată pentru Sărbătoarea Tuturor Sfinților (1 noiembrie). Spre deosebire de cele rânduite în 1376 cu privire la confirmarea judeului și a juraților de către Cămara regală și urburarul regal, în 1588 această obligație nu a fost stipulată. În schimb a fost menținut pe mai departe dreptul juzilor și al juraților de a judeca orice pricină, majoră sau minoră, cu posibilitatea ca cel nemulțumit de sentință să facă apel de astă dată la Curtea princiară. În același timp a fost confirmat *ius puniendi* al judeului și juraților față de „toți răufăcătorii și alți oameni dăunători”, indiferent de starea socială a acestora. De asemenea, a fost menținută și interdicția de a-i reține și urmări pe calea legii în fața altor instanțe decât judele și jurații proprii pe cetățenii din Baia Sprie, cu mențiunea că, dacă aceștia s-ar fi dovedit „molateci și delăsători” la îndeplinirea atribuțiilor judecătorești, urmau să fie citați în fața principelui Transilvaniei. Nu surprinde nici menținerea obligației de judecare a pricinilor miniere de către maestrul minier asistat de jude și jurați, părțile implicate în proces fiind datoare să compară în fața acestei instanțe. Precedente, probabil destul de frecvente, au determinat includerea în textul privilegial din 1585 a

juzilor și juraților (textul maghiar la G. Wenzel, *op.cit.*, p. 421-422); 1589 – Regulament în 9 articole referitor la anumite aspecte ale exploatării miniere (textul maghiar la G. Wenzel, *op.cit.*, p. 422-424).

³⁹ Vezi doc. 7. O copie pe hârtie, în limba maghiară, se păstrează la P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 7.

obligației pentru orice dregător din afara orașului, de a-l preda juzilor și juraților din Baia Sprie pe orice infractor prins, inclusiv pe cel vinovat de o infracțiune majoră, rămânând însă deschisă calea apelului la Curtea princiară. În același sens, căpitanilor și altor dregători din afara orașului le-a fost interzis ca, pe teritoriul orașului Baia Sprie, să-i grațieze pe cei condamnați la moarte sau să emită documente de amânare a plății unor datorii, aceste drepturi fiind rezervate pe seama suveranului.

Din vechile privilegii din 1347, 1376 și 1455 a fost preluat și confirmat dreptul cetățenilor din Baia Sprie de a aduce din orice loc alimente și vin și de a le desface în mod liber pe seama concetățenilor și a minerilor de acolo. De asemenea, a fost menținută prevederea stipulată încă în 1376, potrivit căreia oricine avea îngăduința ca, în ziua de târg rânduită, să poată vinde postavul la bucată sau cu cotul, negustorilor fiindu-le permisă în cursul săptămânii doar vânzarea la bucată.

Deloc surprinzătoare este reconfirmarea vechilor hotare ale orașului, precum și dreptul de liberă folosință asupra Pădurii Negre și a altor păduri regale din împrejurimi, o precauție determinată fără îndoială de antecedente neplăcute pentru comunitatea urbană.

Diploma privilegială din 1588 este însă cu totul remarcabilă prin sistemul drastic de amenzi prevăzute pentru cei care se sustrăgeau de la asumarea unor responsabilități și servicii publice sau nesocoteau autoritățile orășenești. Astfel, cetățeanul care, fiind ales jude, refuza primirea slujbei, era impus la plata unei amenzi extrem de usturătoare în sumă de 200 de florini sau la exilarea din oraș pe timp de cel puțin un an și trei zile. Cetățeanul care ar fi refuzat îndeplinirea funcției de jurat urma să suporte o amendă de 100 de florini sau să fie îndepărtat din oraș pe cel puțin un an și trei zile. Amendă era de 50 de florini sau exilarea din Baia Sprie pe timp de cel puțin un an și trei zile pentru cetățeanul care ar fi refuzat funcția de centumvir. Cel care ar fi refuzat să achite amendă sau ar fi fost surprins la Baia Sprie pe timpul perioadei de exilare era condamnat la plata unei amenzi de 10 florini. Neascultarea față de jude și jurați era sancționată tot cu o amendă de 10 florini, în vreme ce refuzul de a asuma a unor obligații sau sarcini publice ori neîndeplinirea lor îi aducea vinovatului o amendă de un florin.

Printr-o altă diplomă, emisă la 10 septembrie 1585⁴⁰, Ștefan Báthory le-a întărit cetățenilor din Baia Sprie un alt drept mai vechi dar deloc lipsit de importanță: cel de a fi scutiți de la plata tricesimei și a vămii atât pentru hrană cât și pentru diferite materiale necesare mineritului (unelte de fier, pânză) pe care le-ar fi adus în oraș.

Intr-o perioadă în care se înregistrau conflicte tot mai frecvente și greu de conciliat, pe de o parte cu arendașii minelor aparținând orașului, pe de altă parte cu

⁴⁰ P.O.B.Sp., *Documente*, nr. 6 (9).

orașul Baia Mare⁴¹. Sfatul din Baia Sprie a socotit necesară nu numai confirmarea vechilor privilegii, ci și întărirea propriilor regulamente pe care le elaborase, cu scopul declarării acestora ca parte constitutivă a legilor municipale. Astfel, în 1588, judele Ilie Ciorbă, împreună cu jurații Daniel Ciorbă diacul și Petru Cherecheș, i-au solicitat principelui ardelean Sigismund Báthory acceptarea ca „legi municipale” (*pro legibus municipalibus*) a mai multor „articole” (*articulos*) referitoare la plata datoriilor și întărirea lor printr-o diplomă princiară. La 8 mai 1588, Sigismund Báthory a dat curs acestei cereri⁴², întărind orașului Baia Sprie regulamentul pe care acesta îl elaborase în anul 1587⁴³. Numai că, Sfatul din Baia Sprie, aflat probabil sub impactul unor experiențe nefericite de dată recentă, a ținut ca, pe lângă cele 9 articole ale Regulamentului din 1587, să fie cuprinse încă două articole, care priveau domeniul mineritului. Astfel, s-a stabilit ca judele și maistrul minier să fie datori să le facă dreptate lucrătorilor de la mine și șteampuri, precum și comișilor care ar fi contestat corectitudinea socotelilor și a lefurilor într-un răstimp de 15 zile, în caz contrar aceștia pierzând orice drept de a se plânge, proprietarul minei fiind în schimb obligat să depună jurământ că nu dispunea de alte resurse bănești. De asemenea, a fost stipulată obligația proprietarilor de mine de a declara în vederea impunerii doar aurul și argintul marcate în prealabil. Pe de altă parte, pentru a se elimina orice posibilitate de abuz la plata lucrătorilor, proprietarilor de mine li s-a interzis să mai păstreze la sine sume mai mari de 2 florini, la care se adăuga, ca rezervă, încă un florin, restul banilor disponibili urmând să fie destinați plății datoriilor. Numai că problemele financiare afectaseră și autoritățile centrale ale principatului. Astfel, pentru a-și finanța operațiunile militare, Sigismund Báthory i-a arendat, în același an 1588, baronului imperial Felician von Herberstein, pe o perioadă de trei ani, venitul minelor de la Baia Mare, Baia Sprie și Cavnic în schimbul sumei considerabile de 33160 taleri imperiali⁴⁴.

În acest moment, fără îndoială greu pentru comunitatea din Baia Sprie, trupe polone au atacat și incendiat orașul în anul 1589, prilej cu care au pierit multe documente din arhiva păstrată la Primărie⁴⁵. O lovitură de moarte avea să primească însă orașul în 1593, când atacul otoman, urmat de un jaf și incendiu de mari proporții, avea să ruineze nu numai aproape în întregime clădirea Primăriei, ci

⁴¹ Vezi în acest sens A. Szmik, *op.cit.*, p. 47 și urm. Documentele referitoare la aceste diferențe se păstrează în cea mai mare parte în fondul P.O.B.Sp., *Documente*.

⁴² Vezi doc. 8. O mențiune cu privire la această diplomă princiară la A. Szmik, *op.cit.*, p. 38.

⁴³ Vezi textul maghiar la G. Wenzel, *op.cit.*, p. 420-421.

⁴⁴ A. Szmik, *op.cit.*, p. 38.

⁴⁵ *Ibidem*.

să ducă și la distrugerea celei mai mari părți a documentelor păstrate acolo⁴⁶. Nu este, prin urmare, deloc surprinzător faptul că, un an mai târziu (1594), Sfatul din Baia Sprie a solicitat și obținut din partea principelui Sigismund Báthory confirmarea documentelor privilegiale ale orașului, salvate, fără îndoială, cu prioritate din dezastrul produs în 1593⁴⁷. Cu acest prilej au supraviețuit alte două documente importante pentru oraș: cel prin care, la 2 mai 1592, Sigismund Báthory confirma scutirea de la plata tricesimei și a vămii pentru hrana, îmbrăcămintea și fierul necesar minelor aduse de cetățenii din Baia Sprie⁴⁸ și cel din septembrie 1592, prin care principele ordona conducătorului vămilei ardeleni respectarea documentului anterior, adăugând totodată la articolele scutite de vamă boii, seul, frânghiile și stofele⁴⁹.

Data fiind însemnătatea regiunii miniere maramureșene atât pe plan economic cât și militar, ocupația habsburgică inaugurată de generalul Basta în 1601 i-a acordat o atenție cu totul deosebită, de care a avut parte și orașul Baia Sprie. Astfel, la 27 februarie 1601, împăratul Rudolf al II-lea a recunoscut vechile drepturi ale orașului, căruia i s-a conferit și dreptul de proprietate deplină asupra Pădurii Negre⁵⁰. La 5 martie 1601, Rudolf al II-lea a confirmat și scutirea cetățenilor din Baia Sprie de la plata tricesimei și a vămii pentru articolele necesare mai cu seamă activității miniere⁵¹. Regimul de abuzuri instaurat de generalul Basta pare să fi ținut însă seama prea puțin de aceste drepturi ale orașului, așa că, la 4 ianuarie 1604, Cămara minieră din Zips (Špis) i-a pus în vedere atât acestuia cât și tuturor tricesimatorilor și oficiilor de vamă să nu mai perceapă tricesimă sau vamă de la cetățenii din Baia Sprie, aceasta având statutul de oraș regal⁵².

După ce regiunea minieră din Maramureș a revenit iarăși sub autoritatea principilor ardeleni, Sfatul din Baia Sprie s-a străduit din nou să-și vadă reconfirmate vechile drepturi. Astfel, la 12 mai 1609, ca urmare a cererii judeului Valentin Végh, principele Gabriel Báthory a întărit și transcris privilegiul acordat orașului de Ștefan Báthory la 8 septembrie 1585⁵³. Tot principele Gabriel Báthory avea să poruncească, la aceeași dată, Cămării Miniere de la Baia Mare să nu mai perceapă tricesimă și vamă de la cetățenii din Baia Sprie, acesta fiind oraș regesc⁵⁴. În fine, ca o răsplată a slujbelor credincioase aduse puterii centrale, principele

⁴⁶ Cf. A. Szmik, *op.cit.*, p. 40-41 și O. Pescariu, *op.cit.*, p. 167.

⁴⁷ A. Szmik, *op.cit.*, p. 40.

⁴⁸ P.O.B.Sp., *Documente*, nr. 7 (5).

⁴⁹ *Ibidem*, nr. 8.

⁵⁰ *Ibidem*, nr. 14 (12).

⁵¹ *Ibidem*, nr. 9 (8). O mențiune și la A. Szmik, *op.cit.*, p. 49.

⁵² *Ibidem*, p. 50.

⁵³ Vezi doc. 9.

⁵⁴ P.O.B.Sp., *Privilegiu*, nr. 11 (10). Vezi și A. Szmik, *op.cit.*, p. 50-51.

Gabriel Báthory i-a dăruit oraşului Baia Sprie moşia Chiuzbaia (*Kizbania*) din comitatul Sătmár⁵⁵.

Revenit sub stăpânire habsburgică, oraşul Baia Sprie a căutat iarăşi, prin intermediul Sfaturii sale, să-şi vadă confirmate vechile drepturi şi libertăţi, ceea ce a şi obţinut prin diploma emisă la 1 februarie 1614 de Sigismund Forgách, judele ţării, comandantul general al Ungariei de Sus şi comite de Bihor, Nógrád şi Szabolcs. Şi tot generalul Forgách le-a întărit cetăţenilor din Baia Sprie de acum îndătinata scutire de la plata tricesimei şi a vămii⁵⁶. Dorind, fără îndoială, garanţii mai substanţiale pentru drepturile şi libertăţile lor, cetăţenii din Baia Sprie au obţinut, la 25 ianuarie 1618, un document confirmaţional din partea împăratului Mathias al II-lea⁵⁷.

Odată cu izbucnirea Războiului de 30 de ani (1618) şi intervenţia principelui ardelean Gabriel Bethlen în lupta împotriva Habsburgilor, regiunea minieră a Maramureşului a trecut iarăşi sub autoritatea Transilvaniei. Şi din nou Sfatul din Baia Sprie s-a grăbit să obţină reconfirmarea vechilor privilegii de la principele Gabriel Bethlen, de altfel un promotor consecvent al mineritului⁵⁸. Astfel, la 15 februarie 1622, principele ardelean a dat un ordin general, prin care interzicea autorităţilor să-i tulbure sau păgubească pe cetăţenii din Baia Sprie în drepturile şi bunurile lor⁵⁹, iar doi ani mai târziu (1624) i-a întărit oraşului de la poalele Gutâului dreptul mai vechi de stăpânire asupra muntelui Somoş, cu toate folosinţele legate de acesta⁶⁰. La 3 mai 1625, principele Bethlen făcea cunoscut tuturor autorităţilor din Transilvania şi părţile ungurene, că le acordase dreptul locuitorilor din Baia Sprie să-şi cumpere, din orice loc ar fi dorit, 100 de vaci şi pieile necesare oraşului şi activităţii miniere⁶¹.

Sortii schimbători din Războiul de 30 de ani au adus regiunea minieră a Maramureşului din nou sub stăpânirea Habsburgilor. Şi din nou Sfatul din Baia Sprie a socotit necesar să-şi vadă reconfirmate vechile drepturi şi libertăţi ale oraşului. Astfel, pe lângă recunoaşterea acestora de către împăratul Ferdinand al III-lea, la 15 martie 1640, comunitatea din Baia Sprie a obţinut şi un ordin imperial care cerea imperativ oraşului Baia Mare să respecte drepturile şi libertăţile de atâtea ori nesocotite ale oraşului învecinat⁶².

⁵⁵ P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 10 (9).

⁵⁶ A. Szmik, *op.cit.*, p. 52-53.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 53.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 62.

⁵⁹ P.O.B.Sp., *Documente*, nr. 46.

⁶⁰ P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 12 (11).

⁶¹ P.O.B.Sp., *Documente*, nr. 62.

⁶² P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 13 (12). O menţiune şi de la A. Szmik, *op.cit.*, p. 63.

Tot în urma desfășurării Războiului de 30 de ani, regiunea minieră a Maramureșului a revenit, prin Pacea de la Linz (1645), principatului Transilvaniei⁶³. Și, la fel ca de atâtea alte ori până atunci. Sfătul din Baia Sprie i-a solicitat principelui ardelean recunoașterea vechilor sale drepturi. Astfel, la 4 aprilie 1648, Gheorghe Rákóczy I a reconfirmat cetățenilor din Baia Sprie scutirea de vamă și taxe pentru mărfurile importate pe seama orașului și a minelor⁶⁴. Aceeași scutire pe seama cetățenilor din Baia Sprie a fost întărită, la 7 martie 1661, și de principele Ioan Kemény⁶⁵, în condițiile în care, în urma războiului civil și a intervenției otomane, Transilvania ajunsese pe marginea prăpastiei. În acest context, trecerea regiunii miniere a Maramureșului din nou sub stăpânire habsburgică a însemnat pentru orașul Baia Sprie o adevărată salvare. Destul de târziu, la 23 august 1687, împăratul Leopold I avea să intervină în favoarea cetățenilor din Baia Sprie, scutindu-i de la plata dării de iarnă datorită lipsei de rodnicie a ogoarelor și a faptului că majoritatea locuitorilor era angrenată în minerit⁶⁶. Prin diploma solemnă din 21 iunie 1690, Leopold I, având drept temei contractul încheiat la 25 octombrie 1689 de comunitatea orașenească din Baia Sprie cu Fiscul Imperial⁶⁷, a reconfirmat vechile privilegii ale orașului și Regulamentul minier⁶⁸. De acum înainte, pentru mai bine de două sute de ani, orașul Baia Sprie va urma destinul, cu suișuri și deopotrivă coborâșuri, al regiunii miniere a Maramureșului⁶⁹.

1. 1455 decembrie 28 (dominica prox. post Thome ap.), Banská Bystrica. Ioan (Iancu) de Hunedoara, comite suprem de Špis, le întărește cetățenilor și oaspeților din orașul Baia Sprie vechile lor libertăți și obiceiuri și le acordă îngăduința de a se aproviziona liber, fără vreo opreliște, cu alimente și cu vin din orice loc ar dori, stabilind, de asemenea, o scutire pe timp de opt ani pentru oricine ar deschide o mină la Cavnic și ar începe exploatarea minieră, unul ca acesta urmând să plătească dare către Cămara regală abia după obținerea de venituri.

⁶³ *Ibidem*, p. 65, și K. Stoll, *op.cit.*, p. 3.

⁶⁴ P.O.B.Sp., *Documente*, nr. 111.

⁶⁵ *Ibidem*, anul 1661, nr. 38 (140).

⁶⁶ P.O.B.Sp., *Privilegii*, nr. 14 (13). O mențione și de la A. Szmik, *op.cit.*, p. 74.

⁶⁷ Vezi textul contractului la A. Szmik, *op.cit.*, p. 76-78.

⁶⁸ Vezi textul la A. Szmik, *op.cit.*, p. 80-85.

⁶⁹ Studiul de față nu are ca obiect să urmărească modul în care, începând cu secolul al XVIII-lea, a fost respectată și s-a dezvoltat autonomia urbană la Baia Sprie. Totuși, nu putem să nu amintim faptul că ultimul privilegiu (din anul 1795) păstrat până în zilele noastre îi acorda orașului dreptul de a ține două târguri anuale, cf. O. Pescariu, *op.cit.*, p. 169.

Transumt în documentul dat de regele Matia Corvin la 24 august 1465; vezi doc. 2.

Ediție: Wenzel Gustáv, *Magyarország bányászatának kritikai története*, Budapesta, 1880, p. 424-425 (ediție după un manuscris din secolul al XVIII-lea din colecția *Kaprinay*).

Nos. Joannes <de>⁷⁰ Hwnyad, comes perpetuus Bistriciensis etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniversis, quod nos, considerantes multimodas fidelitates et fidelium serviciorum merita prudentum et circumsectorum virorum, vniversorum civium et hospitem in civitate nostra Felsewbanya commorancium, per ipsos nobis locis debitis et temporibus opportunis exhibitis et impensis, tumque eciam considerantes et audientes⁷¹ ipsorum egestates et inopias, tumque eciam ad humillimam⁷² et devote supplicationis instanciam eorundem civium, eosdem ipsorumque heredes et posteritates vniversos in omnibus et vniversis eorum antiquis libertatibus et consuetudinibus, quibus a tempore⁷³ divorum regum vsi et gavisii fuissent, uti, frui et gaudere valeant atque possint iure perpetuo et irrevocabiliter. Insuper ipsis concessimus, immo concedimus eciam per presentes, ut ipsi cives⁷⁴ et hospites de dicta Felsewbanya omnia et quelibet victualia, tam vina quam et alia quecunque, de quibuscunque partibus adducere seu apportare maluerint liberam et securam habeant facultatem adducendi et apportandi nemine contradicente. Ceterum, considerantes nos utilitatem ac commodum profectumque nostrum, id annuimus et concedimus, ut quicumque fodinas seu foveas fodinarum ac montanarum in Kapnek more aliorum montanarum laborare seu aperire voluerint seu ceperint, talibus a die incepcionis huiusmodi laborum ipsorum octo annorum libertates dedimus et concessimus, prout consuetudo aliorum montanistarum requirit, tandem dum ad profectum venerint et aliqui proventus evenerint de ipsis fodinis, more solito et consueto proventus nostri de eisdem extradari et administrari debeant.

Idecirco vobis, vniversis camerariis nostris ac iudici, iuratis ceterisque civibus de Rivulo Dominarum presentibus et futuris, necnon alterius cuiusvis status hominibus, firmiter precipientes mandamus, quatenus predictos cives et hospites de dicta Felsewbanya in eorum antiquis libertatibus et consuetudinibus libere et pacifice tenere et conservare, nec eosdem ipsorumque heredes contra huiusmodi eorum antiquas libertates in nullo impedire, molestare, perturbare aut quovismodo

⁷⁰ Lipsește din text, fiind preluat după G. Wenzel, la care figurează și forma *Johannes* în loc de *Joannes*.

⁷¹ La Wenzel: *attendentes*.

⁷² La Wenzel: *humilime*.

⁷³ La Wenzel: *temporibus*.

⁷⁴ În text, greșit: *civi*; corect la Wenzel.

damnificare nullatenus presummatis et nec sitis ausi modo aliquali. Presentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Bistricie, die dominico proximo post festum beati Thome apostoli, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto.

Traducere:

Noi, Ioan de Hunedoara, comite perpetuu de Banská Bystrica etc., dăm de știre făcând cunoscut prin cuprinsul scrisorii de față tuturor căroră li se cuvine, că noi, luând aminte la felurile <fapte de> credință și la meritele slujbelor credincioase ale înțelepților și chibzuiților bărbați, ale tuturor cetățenilor și oaspeților care locuiesc în orașul nostru Baia Sprie. <slujbe> pe care aceștia ni le-au adus în locurile cuvenite și la vremurile potrivite, precum și ținând seama și auzind de lipsurile și de sărăcia lor, ba chiar și la smerita stăruință și plecată rugăminte a aceluiași cetățeni, i-am întărit pe aceștia, precum și pe toți moștenitorii și urmașii lor, să fie în stare și să se poată folosi, bucura și avea parte de oricare și de toate vechile lor libertăți și obiceiuri de care s-au folosit și s-au bucurat pe timpul răposaților regi, cu drept veșnic și de nestrămutat. Pe lângă aceasta, le-am încuviințat acestora, ba chiar le încuviințăm prin scrisoarea de față, ca acești cetățeni și oaspeți din zisa Baia Sprie să se bucure de îngăduința de a-și aduce și de a-și transporta liber și fără teamă, din orice loc vor vroi să-și aducă sau să-și transporte, toate și orice fel de bucate, atât vinul cât și oricare altele, fără să se împotrivescă nimeni. Mai apoi, ținând noi seama de folosul și de câștigul nostru potrivit, am încuviințat și am hărăzit, ca oricine va vroi sau va începe să lucreze ori să deschidă mine sau puțuri de mină și <lucrări de> băieșit la Căvnic, după obiceiul celorlalți mineri, înora ca acestora le-am dat și le-am încuviințat o scutire <de dare> de opt ani din ziua în care au început astfel de lucrări, așa după cum o cere obiceiul celorlalți mineri, atunci însă când vor da de câștig și vor avea venit din acele mine, ei să fie datori ca, după rânduiala îndătinată și obișnuită. să dea și să plătească <dare> în folosul nostru după acele <mine>.

De aceea, vă punem în vedere și vă poruncim cu tărie vouă, tuturor cămărașilor noștri și judeului, juraților și celorlalți cetățeni din Baia Mare, de acum și din viitor, precum și celorlalți oameni, de orice stare ar fi, că sunteți datori să-i țineți și să-i păstrați în chip liber și în pace pe mai sus-zișii cetățeni și oaspeți din zisa Baia Sprie în vechile lor libertăți și obiceiuri și să nu cutezați deloc și nici să nu îndrăzniți într-un chip oarecare să-i împiedicați, supărați, tulburați sau păgubiți în orice mod pe ei și pe moștenitorii lor în astfel de vechi libertăți ale lor. După citirea scrisorii de față, să o restituiți celui care a înfățișat-o. Dată la Banská Bystrica, în duminica cea mai apropiată după sărbătoarea sfântului apostol Toma, în anul Domnului o mie patru sute cincizeci și cinci.

2. 1465 august 25 (octavo kalendas Septembris), f.l. Matia Corvin, regele Ungariei, întărește cetățenilor, locuitorilor și oaspeților din târgul Baia Sprie privilegiul care le fusese acordat în 1455 de Ioan (Iancu) de Hunedoara.

Transumt în documentul dat de regele Vladislav al II-lea la 14 februarie 1492; vezi doc. 3.

Ediție: Wenzel Gustáv, *Magyarország bányászatának kritikai története*, Budapesta, 1880, p. 424 și p. 425-426 (ediție după un manuscris din secolul al XVIII-lea din colecția *Kaprinay*).

Mathias, Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie Bulgarieque rex, omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presencium noticiam habituris, salutem in omnium salvatore. Ad vniversorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Nostre Maiestatis venientes in conspectum fideles nostri circumspecti Michaël Rwdel, iudex ac Joannes Zaz et Anthonius. iurati cives oppidi nostri Felsewbanya, in ipsorum ac vniversorum aliorum civium et inhabitatorum eiusdem oppidi nostri personis exhibuerunt nobis quasdam literas illustris quondam domini Joannis⁷⁵ de Hwnyad, alias dicti regni nostri *Hungarie*⁷⁶ gubernatoris, genitoris nostri charissimi felicitis reminiscencie, in pergameno confectas sigillo eiusdem impendenti consignatas, super certis libertatibus dictorum civium et inhabitatorum prefati oppidi nostri Felsewbanya inferius in tenore earundem literarum expressis, emanatas, supplicando Maiestati Nostre humiliter, ut easdem literas ratas, gratas et acceptas habentes, literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum inseri faciendo, approbare easque et omnia in eis contenta pro dictis civibus et inhabitatoribus prefati oppidi pro tempore existentibus innovando perpetuo valituras confirmare dignaremur. Quarum⁷⁷ tenor talis est:

<urmează, în transumt, documentul dat de Ioan (Iancu) de Hunedoara la 28 decembrie 1455; vezi doc. 1>

Nos, igitur, humilimis supplicacionibus prefatorum Michaëlis Rwdel, iudicis ac Joannis⁷⁸ et Anthonii, iuratorum civium dicti oppidi nostri Felsewbanya per eos Nostre modo quo supra porrectis Maiestati regia benignitate exauditis et clementer admissis, prescriptas literas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas presentibusque literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum, sine diminucione et augmento aliquali insertas quoad omnes earum

⁷⁵ La Wenzel: *Johannes*.

⁷⁶ Lipsesște la Wenzel.

⁷⁷ La Wenzel urmează: *quidem litterarum*.

⁷⁸ La Wenzel: *Johannes*.

continencias, clausulas et articulos eatenus quatenus eedem⁷⁹ rite et legitime existunt emanate viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus et ratificamus easque nihilominus et omnia in eis contenta pro eisdem civibus, hospitibus⁸⁰ et inhabitatoribus dicti oppidi nostri Felsewbanya eisque succedentibus⁸¹ vniversis innovando perpetue valituras confirmamus presentis scripti nostri patrocínio mediante, salvis iuribus alienis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri dupplicis munimine roboratas eisdem duximus concedendas. Datum per manus reverendissimi in Christo patris domini Stephani, ecclesiarum Colocensis et Bachiensis⁸² archiepiscopi locique eiusdem Colocensis comitis perpetui, aule nostre summi cancellarii, fidelis nostri dilecti, anno Domini millesimo quadingentesimo sexagesimo quinto, octavo Kalendis Septembris, regni nostri anno octavo, coronacionis vero secundo, venerabilibus in Christo patribus dominis Joanne⁸³ Strigoniensis, eodem Stephano Colocensis archiepiscopis, Ladislao Agriensis, Joanne confirmato Varadiensis, Nicolao Transsilvanensis, Zagrabiensis sede vacante, Joanne Quinqueecclesiensis, Alberto Wesprimiensis, Augustino Jauriensis, Vincentio Vaciensis, Alberto Chanadiensis, Thoma Nitriensis, Boznensis sede vacante, Urbano Sirmiensi, Marco Tinniniensis⁸⁴, Segniensis sede vacante, Nicolao Modrusiensis ecclesiarum episcopis ecclesias Dei feliciter gubernantibus, item magnificis Michaële Orzag, regni nostri Hungarie predicti palatino, Nicolao de Wylak et Joanne Pangracz de Dengeleg, vayvodis Transsilvanensibus, comite Ladislao de Palocz, iudicis curie nostre, eodem Nicolao de Wylak, Machoviensis, Petro de Zob et Ladislao de Dyznos, Rame banis, honore banatus Zewriniensis vacante, Johanne de Rozgon, thawarnicorum, altero Johanne Thwz de Lak, ianitorum, Nicolao de Also Lyndwa et Emerico de Palocz prefata, pincernarum, Stephano de Peren et Ladislao de Bathor, dapiferorum, Ladislao de Kanyisa et Pertholdo Ellerbah de Monyorokerek, agazonum nostrorum regalium magistris, Andrea Pankyrher⁸⁵ Poseniensis et Petro de Zokol⁸⁶ Themesiensis comitibus aliisque quampluribus regni nostri comitatus tenentibus et honores.

⁷⁹ Astfel în text.

⁸⁰ La Wenzel: *hospitibusque*.

⁸¹ Astfel în text.

⁸² La Wenzel urmează: *vnitarum*.

⁸³ La Wenzel: *Johannes*.

⁸⁴ Astfel în text.

⁸⁵ La Wenzel: *Bawmkyrcher*.

⁸⁶ La Wenzel: *Zekel*.

Traducere:

Matia, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, Dalmației, Croației, Ramei, Serbiei, Galiției, Lodomeriei, Cumaniei și Bulgariei, tuturor credincioșilor întru Hristos, atât celor de acum cât și celor viitori, care vor vedea scrisoarea de față, mântuire întru mântuitorul tuturor. Vrem ca prin cuprinsul scrisorii de față să ajungă la știrea tuturor că. venind în fața Maiestății Noastre credincioșii noștri, chibzuiții Michael Rwdel, jude și Ioan Szász și Antonie, cetățeni jurați ai târgului nostru Baia Sprie, ne-au înfățișat, în numele lor și al tuturor celorlalți cetățeni și locuitori ai aceuiași târg al nostru, o scrisoare a răposat preavestitului domn Ioan de Hunedoara, altfel guvernator al zisului regat al nostru al Ungariei, părintele nostru cel mai iubit de fericită aducere aminte, scrisă pe pergament și întărită prin atârnarea sigiliului acestuia, cu privire la anumite libertăți ale zișilor cetățeni și locuitori ai pomenitului nostru târg Baia Sprie, înfățișate mai jos în cuprinsul acestei scrisori, având cuprinsul scris mai jos, rugând-o cu smerenie pe Maiestatea Noastră ca, încuviințând, consfințind și primind acea scrisoare și făcând să fie transcrisă cuvânt cu cuvânt în scrisoarea noastră, să o încuviințăm și să binevoim a o întări spre a avea putere veșnică, reînnoind aceasta și tot ceea ce este cuprins în ea pe seama zișilor cetățeni și locuitori ai pomenitului târg, care se află acum acolo. Cuprinsul scrisorii este acesta:

<urmează, în transumt, documentul dat de Ioan (Iancu) de Hunedoara la 28 decembrie 1455; vezi doc. 1>

Noi, așadar, după ce am ascultat cu bunăvoință regească rugămintele smerite ale amintitorilor Michael Rwdel, jude și Ioan și Antonie, cetățeni jurați ai zisului târg al nostru Baia Sprie, făcute Maiestății Noastre în chipul de mai sus, și după ce le-am primit cu îndurare, văzând că pomenita scrisoare este fără răsături, fără tăieturi și nici dând de bănuț în vreo parte a ei, am transcris-o prin cuprinsul scrisorii noastre privilegiale de față din cuvânt în cuvânt, fără vreo scăpare sau adăugire oarecare în ceea ce privește întreg cuprinsul, clauzele și articolele ei, atâta vreme cât acestea au fost date după rânduială și în chip legiuit, iar puterea acelei scrisori este sprijinul adevărului, așa că am primit-o, am încuviințat-o și am întărit-o și, în același timp, o confirmăm înnoind-o prin scrisoarea de față, spre a avea putere veșnică, fără a vătăma însă drepturile altora, anume tot ceea ce este cuprins în ea, pe seama acelorași cetățeni, oaspeți și locuitori ai zisului nostru târg Baia Sprie și a tuturor urmașilor lor. Spre amintirea și tăria veșnică a acestui lucru am hotărât să le hărăzim această scrisoare a noastră privilegială de acum, a cărei putere a fost sporită și prin atârnarea sigiliului nostru dublu.

Data de mâna preacucernicului părinte întru Hristos, domnul Ștefan, arhiepiscop al bisericilor din Kalocsa și Bács și comite perpetuu al aceuiași loc Kalocsa, mare cancelar al Curții noastre, credincios nouă iubit, în anul Domnului o mie patru sute șazeci și cinci, în ziua a opta a kalendelor lui septembrie, în al optulea an al domniei noastre, iar al încoronării al doilea, pe când păstoreau întru fericire

bisericile lui Dumnezeu venerabilii întru Hristos părinți, domnii Ioan, arhiepiscop de Esztergom, același Ștefan, arhiepiscop de Kalocsa, Ladislau episcop de Eger, Ioan episcop confirmat al Oradiei, Nicolae episcop al Transilvaniei, scaunul episcopal de la Zagreb fiind vacant, Ioan episcop de Pécs, Albert episcop de Vác, Albert episcop de Cenad, Toma episcop de Nitra, scaunul episcopiei de Bosnia fiind vacant, Urban episcopul Sremului, Marcu episcopul de Knin, scaunul episcopal de la Sinj fiind vacant, Nicolae episcop de Modrusa, de asemenea <pe când erau în dregătorie> Mihail Ország, palatin al amintitului nostru regat al Ungariei, Nicolae de Ujlak și Ioan Pongrácz de Dindeleag, voievozi ai Transilvaniei, comitele Ladislau de Palocz, judele curții noastre, același Nicolae de Ujlak, <ban> de Mačva, Petru de Zob și Ladislau de Dyznos, bani ai Ramei, dregătoria de ban al Severinului fiind vacantă, Ioan de Rozgon mare vistier, un alt Ioan Thwz de Lak mare ușier, Nicolae de Also Lyndva și Emeric de zisul Palocz mari paharnici, Ștefan de Peren și Ladislau de Bathor mari stolnici, Ladislau de Kanizsa și Berthold Ellerbach de Monyorokerek, mari comiși regali ai noștri, Andreas Baumkircher, comite de Bratislava și Petru de Zokol, comite de Timiș, precum și alții care ocupă dregătoria și slujba comitatelor în regatul nostru.

3. 1492 februarie 14 (in festo Valentini mart.), Buda. Vladislav al II-lea, regele Ungariei, întărește cetățenilor, locuitorilor și oaspeților din târgul Baia Sprie privilegiul care le fusese acordat de regele Matia Corvin în anul 1465.

Transumt în documentul dat de regele Ludovic al II-lea la 10 august 1518; vezi doc. 4.

Wladislaus, Dei gracia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie Bulgarieque rex, necnon Slesie et Lucemburgensis dux marchioque Moravie et Lusacie, omnibus Christi fidelibus presentibus et futuris presencium noticiam habituris, salutem in omnium salvatore. Ad vniversorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Nostre Maiestatis venientes in conspectum fideles nostri, prudentes et circumspecti Paulus Zaz. iudex ac Simon Fekethe et Joannes Nagh, iurati cives oppidi nostri Felsewbanya, in ipsorum ac vniversorum civium et inhabitatorum eiusdem oppidi nostri personis exhibuerunt nobis et presentaverunt quasdam literas privilegiales serenissimi principis quondam domini Mathie, Dei gracia regis Hungarie et Bohemie ac predecessoris nostri felicis memorie, sub dupplici autentico sigillo suo emanatas, habentes in se confirmative tenorem literarum illustris quondam domini Joannis de Hwnyad, comitis perpetui Bistriciensis etc., super certis libertatibus et immunitatibus prefatorum civium et inhabitatorum prefati oppidi nostri Felsewbanya inferius in tenore earundem literarum expressis confectarum. tenoris infrascripti, supplicantes

ydem⁸⁷ Paulus Zaz, iudex ac Simon Fekethe et Joannes Nagh, iurati cives, in ipsorum ac dictorum civium et inhabitatorum dicti oppidi nostri personis humiliter, ut eisdem literas ac omnia in eis contenta ratas, gratas ac acceptas habentes literisque nostris privilegialibus de verbo ad verbum inseri et inscribi facientes pro eisdem civibus et inhabitatoribus predicti oppidi nostri Felsewbanya innovantes perpetuo valituras confirmare dignemur. Quarumquidem literarum tenor talis est:

<urmează, în transumt, documentul dat de regele Matia Corvin la 25 august 1465; vezi doc. 2>

Nos itaque humillimis et devotis supplicacionibus prefatorum Pauli Zaz, iudicis ac Simonis Fekethe et Joannis Nagh, iuratorum civium prefati oppidi nostri Felsewbanya, per eos Nostre modo quo supra porrectis Maiestati regia benignitate exauditis et clementer admissis, prescriptas literas dicti quondam domini Mathie regis non abrassas, non cancellatas, nec in aliquali sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes presentibusque literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum, sine diminucione et augmento aliquali insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos eatenus quatenus eadem⁸⁸ rite et legittime existunt emanate viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus et ratificamus ac pro eisdem civibus et inhabitatoribus dicti oppidi nostri Felsewbanya eorumque superstitibus vniversis innovantes perpetuo valituras confirmamus, salvis iuribus alienis, harum nostrarum quibus secretum sigillum nostrum, quo ut rex Hungarie utimur, est appensum, vigore et testimonio literarum mediante.

Datum per manus reverendi in Christo patris domini Thome episcopi ecclesie Jawriensis, aule nostre cancellarii, fidelis nostri dilecti, Bude, in festo beati Valentini martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno secundo, Bohemie vero vigesimo primo.

Traducere:

Vladislav, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației, Ramei, Serbiei, Galiției, Lodomeriei, Cumaniei și Bulgariei, precum și duce al Sileziei și Luxemburgului și markgraf al Moraviei și Lausitz-ului, tuturor credincioșilor întru Hristos, de față și viitori, care vor vedea scrisoarea de față, mântuire întru mântuitorul tuturor. Vrem ca prin cuprinsul scrisorii de față să ajungă la știrea tuturor că, venind în fața Maiestății Noastre credincioșii noștri, înțelepții și chibzuiții Paul Szász, jude și Simon Fekethe și Ioan Nagy, cetățeni jurați ai târgului nostru Baia Sprie, ne-au înfățișat și ne-au arătat, în numele lor și al tuturor celorlalți cetățeni și locuitori ai aceluiași târg al nostru, o scrisoare privilegială a răposat prealuminatului principe, a domnului Matia, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei și Boemiei și predecesor al nostru de fericită aducere aminte, emanată sub dublul și

⁸⁷ Astfel în text.

⁸⁸ Astfel în text.

autenticul sigiliu al acestuia, și cuprinzând în chip de întărire textul scrisorii răposat preavestitului domn Ioan de Hunedoara, comite perpetuu de <Banská> Bystrica etc., cu privire la anumite libertăți și scutiri ale amintiților cetățeni și locuitori ai pomenitului nostru târg Baia Sprie, înfățișate mai jos în cuprinsul acestei scrisori, având cuprinsul mai în jos scris, aceiași Paul Szász, jude și Simon Fekethe și Ioan Nagy, cetățeni jurați, rugându-ne smeriți în numele lor și al zișilor cetățeni și locuitori ai zisului nostru târg, ca noi, consfințind, încuviințând și primind acea scrisoare și făcând să fie transcrisă cuvânt cu cuvânt în scrisoarea noastră privilegială, să binevoim ca, înnoind-o, să o întărim spre a avea putere veșnică pe seama acelorași cetățeni și locuitori ai târgului nostru Baia Sprie. Iar cuprinsul acestei scrisori este acesta:

<urmează, în transumt, documentul dat de Matia Corvin la 25 august 1465; vezi doc. 2>

Noi, așadar, după ce am ascultat cu bunăvoință regească rugămintile smerite și plecate ale sus-amintiților Paul Szász, jude și Simon Fekethe și Ioan Nagy, cetățeni jurați ai pomenitului nostru târg Baia Sprie, înfățișate Maiestății Noastre în chipul amintit mai sus și le-am primit cu îndurare, văzând că pomenita scrisoare a zisului răposat rege Matia este fără răsături, fără tăieturi și nici dând de bănuit în vreo parte a ei, ci lipsită de orice stricăciune sau bănuială, am transcris-o prin cuprinsul scrisorii noastre privilegiale de față din cuvânt în cuvânt, fără vreo scădere sau adăugire oarecare în ceea ce privește întreg cuprinsul, clauzele și articolele ei, atâta vreme cât acestea au fost date după rânduială și în chip legiuit, iar puterea acelei scrisori este sprijinul adevărului, așa că am primit-o, am încuviințat-o și am întărit-o și, în același timp, o confirmăm înnoind-o prin scrisoarea noastră de față spre a avea putere veșnică, fără a vătăma însă drepturile altora, pe seama acelorași cetățeni și locuitori ai zisului nostru târg Baia Sprie și a tuturor urmașilor lor prin puterea și mărturia acestei scrisori ale noastre de care este atârnat sigiliul nostru pe care îl folosim ca rege al Ungariei.

Data de mâna cucernicului părinte întru Hristos, domnul Toma, episcop al bisericii din Győr, cancelar al Curții noastre, credincios nouă iubit, la Buda, de sărbătoarea sfântului mucenic Valentin, în anul Domnului o mie patru sute nouăzeci și doi, în al doilea an al domniei noastre în Ungaria etc., iar în Boemia în al douăzeci și unulea.

4. 1518 august 10 (în festo Laurentii mart.), Buda. Ludovic al II-lea, regele Ungariei, întărește cetățenilor și locuitorilor din Baia Sprie privilegiul care le fusese acordat de regele Vladislav al II-lea la 14 februarie 1492.

Transumt în documentul dat de regele Ioan de Zápolya la 23 octombrie 1531; vezi doc. 6.

Nos, Ludovicus, Dei gracia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie Bulgarieque rex, necnon Slesie et Lucemburgensis dux marchioque Moravie et Lusacie, memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniversis, quod pro parte et in personis fidelium nostrorum prudentum et circumspectorum iudicis et iuratorum ceterorumque civium ac totius communitatis oppidi nostri Felsew Banya vocati exhibite sunt coram nobis et producte quedam litere serenissimi principis quondam domini Wladislai regis, genitoris nostri charissimi pie memorie, in pergameno patenter confecte sigilloque eiusdem impendenti communitate, continentes in se confirmative literas serenissimi principis quondam domini Mathie regis, predecessoris illustris quondam domini Joannis de Hwnyad, alias dicti regni nostri Hungarie gubernatoris, super certis libertatibus et libertatum prerogativis per eundem quondam dominum Joannem de Hwnyad eiusdem civibus de Felsew Banya concessis, emanatarum, in se habentes supplicatumque exitit Maiestati Nostre humiliter, ut huiusmodi literas paterne Maiestatis ac omnia et singula in eis contenta ratas, gratas et acceptas habentes literisque nostris privilegialibus de verbo ad verbum inseri facientes pro eisdem civibus ipsorumque heredibus et posteritatibus vniversis innovantes perpetuo valituras confirmare dignaremur, Quarum tenor sequitur in hec verba:

<urmează, în transumt. documentul dat de regele Vladislav al II-lea la 14 februarie 1492; vezi doc. 3>

Nos, igitur, humili supplicacione pro parte dictorum iudicis et iuratorum ceterorumque civium ac totius communitatis prefati oppidi nostri Felsewbanya modo quo supra Nostre porrecta Maiestati regia benignitate exaudita et clementer admissa, prescriptas literas dicti quondam genitoris nostri non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, presentibus literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminucione et augmento aliquali insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos eatenus quatenus eedem⁸⁹ rite et legitime existunt emanate viribus earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus et ratificamus ac pro eisdem eorumque heredibus et posteritatibus vniversis innovantes perpetuo valituras confirmamus harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungarie utimur, impendenti communitarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, in festo beati Laurentii martiris, anno Domini millesimo quingentesimo decimo octavo, regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. anno tercio.

Traducere:

Noi, Ludovic, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației, Ramei, Serbiei, Galiției, Lodomeriei, Cumaniei și Bulgariei,

⁸⁹ Astfel în text.

precum și duce al Sileziei și Luxemburgului și markgraf al Moraviei și Lausitzului, dăm de știre făcând cunoscut prin cuprinsul scrisorii de față tuturor cărora li se cuvine că, în numele și pentru credincioșii noștri, înțelepții și chibzuiții jude și jurați, precum și al celorlalți cetățeni și al întregii obști a târgului nostru numit Baia Sprie, ne-a fost prezentată și înfățișată o scrisoare a răposat prealuminatului principe, domnul rege Vladislav, părintele nostru cel mai iubit de pioasă aducere aminte, o scrisoare deschisă întocmită pe pergament și întărită prin atárnarea sigiliului aceluiși <principe>, aceasta cuprinzând întărirea scrisorii răposat prealuminatului principe, domnul Matia, predecesor⁹⁰ al vestitului răposatului domn Ioan de Hunedoara, altfel guvernator al zisului nostru regat al Ungariei, cu privire la anumite libertăți și prerogative acordate de același răposat domn Ioan de Hunedoara acelorași cetățeni din Baia Sprie, și au rugat-o cu smerenie pe Maiestatea Noastră ca, încuviințând, consfințind și primind o astfel de scrisoare a Maiestății paterne și făcând să fie transcrisă cuvânt cu cuvânt în scrisoarea noastră privilegială și înnoind-o. să binevoim a o întări spre a avea putere veșnică pe seama acelorași cetățeni, precum și a tuturor moștenitorilor și urmașilor lor. Cuprinsul acestei scrisori urmează cu aceste cuvinte:

<urmează, în transumt, documentul dat de regele Vladislav al II-lea la 14 februarie 1492; vezi doc. 3>

Noi, așadar, după ce am ascultat cu bunăvoință regească smerita rugămintă făcută Maiestății Noastre în chipul de mai sus pe seama zișilor jude și jurați, precum și a celorlalți cetățeni și a întregii obști a amintitului nostru târg Baia Sprie și am primit <această rugămintă> cu îndurare, văzând că amintita scrisoare a răposatului nostru părinte este fără răsături, fără tăieturi și nici dând de bănuit în vreo parte a ei. ci lipsită de orice stricăciune sau bănuială, am transmis-o în scrisoarea noastră privilegială de față, cuvânt cu cuvânt, fără vreo scădere sau adăugare oarecare în ceea ce privește întregul cuprins, clauzele și articolele ei atâta vreme cât acestea au fost date după rânduială și în chip legiuit, iar puterea acelei scrisori este sprijinul adevărului, așa că o primim, o încuviințăm și o întărim, și, înnoind-o pe seama acelorași <cetățeni din Baia Sprie>, precum și a tuturor moștenitorilor și urmașilor lor spre a avea putere veșnică, o confirmăm prin puterea și mărturia acestei scrisori ale noastre întărită prin atárnarea sigiliului nostru secret, de care ne folosim ca rege al Ungariei. Dată la Buda, de sărbătoarea sfântului mucenic Laurențiu, în anul Domnului o mie cinci sute optsprezece, în al treilea an al domniei noastre în Ungaria și Boemia etc.

⁹⁰ Corect: *urmas*.

5. 1518 august 10, Buda. Ludovic al II-lea, regele Ungariei, poruncește lui Gheorghe More, comite al Cămării regale din Baia Mare, precum și succesorilor săi și dregătorilor din subordine, să nu-i mai împiedice în nici un chip pe cetățenii târgului Baia Sprie să încaseze veniturile urburii din minele de argint aparținând de târg, sume de bani dăruite pentru construirea și mărirea bisericii parohiale de acolo, cu hramul Sf. Fecioară Maria, încă de Ioan de Hunedoara.

Transumt în documentul dat de Gabriel Báthory, principe al Transilvaniei, la 26 septembrie 1612; vezi doc. 10.

LVDOVICVS. Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc., fidelibus nostris egregiis Georgio More moderno futurisque comitibus Camerae nostrae Rivuli Dominarum et eorum officialibus praesentes visuris, salutem. Exposuerunt nobis fideles nostri prudentes et circumspecti cives oppidi nostri Felseo Banya, quod licet spectabilis et magnificus dominus Joannes vaivoda, huius regni Hungariae gubernator. ratione cuiusdam organi de ecclesia parochiali praedicti oppidi sub titulo beatissimae Virginis Mariae fundata, per eundem vayvodam recepti, proventus vrburarum ex mineris argenti solum in fodinis ad oppidum Felseo Banya pertinentibus provenire solitis praefatae ecclesiae, vigore certarum literarum suarum superinde confectarum, ad fabricandum et augmentum eiusdem ecclesiae in perpetuum donaverit, et ipsi oppidani nostri huiusmodi proventus a tempore ipsius quondam domini vayvodae semper libere et pacifice pro ipsa ecclesia receperint, tamen nunc vos ipsos oppidanos nostros a perceptione huiusmodi vrburarum ecclesiae praefatae modo antelato donatarum prohiberetis, supplicantes nobis, ut huiusmodi vrburales proventus quemadmodum hucusque percepissent, ita etiam in posterum libere percipere ipsis concedere dignaremur.

Nos, itaque moti pietate et devotione qua erga beatissimam Virginem Mariam afficimur, ut eius ecclesia praefata vel in fabrica vel in cultu divino aliquid detrimenti per abstractionem huiusmodi vrburarum non patiatur, sed potius crescat et augeatur, id praefatis oppidanis nostris concedendum duximus concedimusque per praesentes vt ipsi huiusmodi vrburales proventus ex mineris argenti sicut hucusque pro ecclesia praenotata ceperunt, ita etiam deinceps beneplacito nostro durante percipere possint.

Quocirca volumus et fidelitati vestrae harum serie firmiter mandamus, quatenus acceptis praesentibus, praefatos oppidanos nostros a perceptione huiusmodi proventuum vrburarum prohibere nullo pacto praesumatis, sed illos eisdem libere percipere permittite et permitti facere debeatis nostro, vt praediximus, beneplacito durante. Secus facere non audeatis. Praesentibus perlectis, exhibenti restititis. Datum Budae, in festo beati Laurentii martyris, anno Domini millesimo quingentesimo decimo octavo.

Traducere:

Ludovic, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei și Boemiei etc., credincioșilor noștri, aleșilor Gheorghe More, comitele de acum al Cămării noastre din Baia Mare și <comiților> din viitor, precum și dregătorilor lor care vor vedea scrisoarea de față, sănătate. Credincioșii noștri, înțelepții și chibzuiții cetățeni ai târgului nostru Baia Sprie, ne-au înfățișat cum că cinstitul și măritul domn Ioan voievodul, guvernatorul acestui regat al Ungariei, pentru o orgă luată asupra-și de acest voievod la biserica parohială din amintitul târg, întemeiată cu hramul Preasfintei Fecioare Maria, a dăruit pe vecie, printr-o scrisoare a sa anume, amintitei biserici venitul urburii care obișnuiește să revină <Cămării regale> din minele de argint, dar numai din cele ce țin de târgul Baia Sprie, pentru a se clădi și mări această biserică, iar acești târgoveți ai noștri au primit întotdeauna, începând din vremea aceluia răposat voievod, liber și în chip pașnic, un astfel de venit pe seama acelei biserici. Acum însă, voi îi împiedicați pe acești târgoveți ai noștri de la încasarea unei astfel de urburi dăruite amintitei biserici în chipul înfățișat mai sus, așa că ne-au rugat să binevoim a le îngădui ca, așa cum au încasat până acum aceste venituri din urbură, tot așa să le poată încasa în mod liber și pe viitor.

Noi, așadar, mișcați de evlavie și cucernicia pe care le nutrim față de Preasfânta Fecioară Maria, pentru ca amintita ei biserică să nu sufere vreo lipsă fie <în ceea ce privește> construirea, fie slujirea dumnezeiască, prin lipsirea de această urbură, ba mai mult, pentru a se înălța și a spori, am hotărât să încuviințăm și încuviințăm amintiților noștri târgoveți prin scrisoarea noastră de față, ca aceștia să încaseze ca și până acum astfel de venituri din urbură provenind de la minele de argint pe seama sus-amintitei biserici, anume să le poată încasa atâta vreme cât ne va fi pe plac.

De aceea voim și poruncim credinței voastre cu tărie prin această scrisoare ca, după ce veți fi primit prezenta, să nu cutezați în nici un chip să-i împiedicați pe amintiții târgoveți de la încasarea unor astfel de venituri din urbură, ci sunteți datori să le îngăduiți și să faceți să le fie îngăduit să încaseze aceste <venituri> în mod liber, anume așa cum am zis mai sus, atâta timp cât ne va fi pe plac. Să nu îndrăzniți să faceți altfel. După citirea scrisorii de față, să o restituiți celui care a înfățișat-o. Dată la Buda, de sârbătoarea sfântului mucenic Laurențiu, în anul Domnului o mie cinci sute optsprezece.

6. 1531 octombrie 23 (f. secunda prox. post undecim millium virginum), mănăstirea Sf. Mihail. Ioan de Zápolya, regele Ungariei, întărește cetățenilor și locuitorilor din Baia Sprie privilegiul care le-a fost acordat la 10 august 1518 de Ludovic al II-lea, regele Ungariei.

D.A.N.I.C., *Colecția Documente transilvănene*, pachet XXI, nr. 1. Original pe pergament păstrat într-o cutie contemporană de protecție din tablă

cositorită. Sigiliul atârnat lipsește, fiind păstrat numai șnurul verde din bumbac, prin care a fost atârnat de document.

*Commissio propria domini regis*⁹¹

Nos, Joannes, Dei gracia rex Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniversis, quod fideles nostri prudentes et circumspecti Laurentius Hwzthy et alter Laurentius Demech, cives et inhabitatores oppidi nostri Felsew Banya, in ipsorum ac vniversorum civium et inhabitatorum eiusdem oppidi nostri personis, exhibuerunt et presentaverunt nobis quasdam literas privilegiales serenissimi principis quondam domini Ludovici regis, pie memorie predecessoris nostri immediati, in pergameno patenter confectas sigilloque suo *inpendenti*⁹² communitas, continentes in se confirmative literas serenissimi principis quondam domini Wladislai regis, genitoris sui, tenorem quarundam literarum illustris quondam domini Joannis de Hwnyad, alias dicti regni nostri Hungarie gubernatoris, super certis libertatibus et libertatum prerogativis per eundem quondam dominum Joannem de Hwnyad eisdem civibus de Felsew Banya concessis, emanatarum, in se habentes, supplicantes nobis ydem⁹³ Laurentius Hwzthy et alter Laurentius Demech, in ipsorum ac dictorum civium et inhabitatorum dicti oppidi nostri personis, ut easdem literas ac omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas et acceptas habentes literisque nostris privilegialibus de verbo ad verbum inscribi faciendo pro eisdem civibus predicti oppidi nostri Felsew Banya innovantes perpetuo valituras confirmare dignaremur graciose. Quarumquidem literarum tenor talis est:

<urmează, în transumt, documentul dat de regele Ludovic al II-lea la 10 august 1518; vezi doc. 4>

Nos, igitur, premissa supplicacione prefatorum Laurentii Hwzthy et alterius Laurentii Demech, civium dicti oppidi nostri Felsew Banya, Nostre modo quo supra porrecta Maiestati regia benignitate exaudita et clementer admissa, prescriptas literas memorati quondam domini Ludovici regis non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, presentibusque literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum, sine diminucione et augmento aliquali insertas, quoad omnes earundem continencias clausulasque et articulos eatenus quatenus *eedem*⁹⁴ rite et legitime existunt emanate viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus et ratificamus easdemque ac omnia et singula in eis contenta pro eisdem civibus et inhabitatoribus dicti oppidi nostri Felsewbanya eorundemque successoribus

⁹¹ Scris de altă mână.

⁹² Astfel în text.

⁹³ Astfel în text.

⁹⁴ Astfel în text.

vniversis innovantes perpetuo valituras confirmamus harum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum est appensum, vigore et testimonio literarum mediante. Datum per manus spectabilis ac magnifici Stephani de Werbewcz, summi et secretarii cancellarii nostri, fidelis nostri syncere nobis dilecti, in cenobio fratrum heremitarum sub ripe Sancti Michaëlis archangeli fundata, feria secunda proxima post festum beatarum vndecim millium virginum, anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo primo, regnorum vero nostrorum anno quinto.

Pe verso: R^{1a} fol. LVI anno Domini 1531.

Traducere:

*Porunca însăși a regelui*⁹⁵

Noi, Ioan, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, Dalmației, Croației etc., dăm de știre făcând cunoscut prin scrisoarea de față tuturor cărora li se cuvine, că credincioșii noștri, înțelepții și chibzuiții Laurențiu Huszti și un alt Laurențiu Demech, cetățeni și locuitori ai târgului nostru Baia Sprie, ne-au înfățișat și arătat, în numele lor și al tuturor cetățenilor și locuitorilor aceluiași târg al nostru, o scrisoare privilegială a răposat prealuminatului principe, domnul rege Ludovic, predecesorul nostru nemijlocit de pioasă aducere aminte, <scrisoare> deschisă scrisă pe pergament și întărită prin atârnarea sigiliului său, care cuprinde, sub chip de întărire, scrisoarea răposat prealuminatului principe, domnul rege Vladislav, părintele lui, având în cuprins scrisoarea răposat preavestitului domn Ioan de Hunedoara, altfel guvernator al zisului nostru regat al Ungariei, cu privire la anumite libertăți și prerogative acordate de acest răposat domn Ioan de Hunedoara acelorași cetățeni din Baia Sprie, același Laurențiu Huszti și un alt Laurențiu Demech rugându-ne, în numele lor și al zișilor cetățeni și locuitori ai zisului nostru târg, ca noi, încuviințând, consfințind și primind totul și orice este cuprins în acea scrisoare, să facem să fie transcrisă din cuvânt în cuvânt în scrisoarea noastră privilegială pe seama acelorași cetățeni ai pomenitului târg al nostru Baia Sprie și, înnoind-o, să binevoim milostiv să o întărim spre a avea putere veșnică. Iar cuprinsul scrisorii aceleia este astfel:

<urmează, în transumt, documentul dat de regele Ludovic al II-lea la 10 august 1518; vezi doc. 4>

Noi, așadar, după ce am ascultat cu bunăvoință regească și am primit cu îndurare rugămintea de mai înainte a amintiților Laurențiu Huszti și a unui alt Laurențiu Demech, cetățeni ai zisului târg Baia Sprie, făcută Maiestății Noastre în chipul de mai sus, văzând că sus-menționata scrisoare a amintit răposatului domn rege Ludovic este fără răsături, fără tăieturi, și nici dând de bănuț în vreo parte a ei, ci lipsită de orice stricăciune sau bănuială, am transcris-o în scrisoarea noastră privilegială de față, cuvânt cu cuvânt, fără vreo scădere sau adăugire oarecare în

⁹⁵ Scris de altă mână.

ceea ce privește întregul cuprins, clauzele și articolele ei atâta vreme cât acestea au fost date după rânduială și în chip legiuit, iar puterea ei este sprijinul adevărului, așa că o primim, o încuviințăm și o întărim împreună cu tot și cu orice este cuprins în ea, pe seama acelorași cetățeni și locuitori ai zisului nostru târg Baia Sprie și a tuturor urmașilor lor și, înnoind-o spre a avea putere veșnică, o confirmăm prin puterea și mărturia acestei scrisori ale noastre, de care este atârnat sigiliul nostru secret. Dată de mâna cinstitului și măritului Ștefan de Werböcz, marele nostru cancelar și secretar, credincios nouă și nouă sincer iubit, în mănăstirea fraților călugări întemeiată aproape de malul Sfântului arhangel Mihail, în luna imediat următoare după sărbătoarea fericitelor unsprezece mii de fecioare, în anul Domnului o mie cincinci sute treizeci și unu, iar al domniei noastre al cincilea an.

Pe verso: Înregistrată la fila 56, în anul Domnului 1531.

7. 1585 septembrie 8, Cracovia. Ștefan Báthory, regele Poloniei și principele Transilvaniei, întărește și transcrie vechile privilegii ale comunității din târgul Baia Sprie acordate în vechime de regii Ungariei.

D.A.N.I.C., *Colecția Peceți II*, nr. 505. Original pe pergament. Sigiliu mijlociu în ceară roșie într-o capsulă de protecție din ceară albă, atârnat de document cu șnur împletit de bumbac de culoare roșie, galbenă, albastră și albă.

Ediție: A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. III, București, 1931, doc. 24, p. 42-47 (ediție după un manuscris din secolul al XVIII-lea din colecția *Kaprinay*).

NOS, STEPHANVS⁹⁶, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kioviaë, Voliniae, Podlachiae Livoniaeque etc., princeps Transsilvaniae, memoriae commendamus tenore presentium significantes quibus expedit vniversis, quod fideles nostri, prudentes et circumspecti Joannes Huczkel, iudex et Elias Chorba, iuratus civis oppidi nostri Feolseobanya, in ipsorum ac vniversorum concivium eorum personis, Maiestatis Nostrae venientes in presenciam, nobis humiliter exhibituerunt et praesentaverunt articulos quosdam libertates, iudicia et statuta ipsorum concernentes, ex antiquis privilegiis serenissimorum quondam Vngariae regum depromptos⁹⁷, apud eosque longo vsu atque antiqua consuetudine observatos, supplicantes humiliter, ut ex regiae nostrae liberalitatis munificentia, pro ipsis eorumque posteris et successoribus vniversis eisdem articulis auctoritatem nostram regiam impartiri civesque oppidi illius in vsu eorum benigne conservare dignemur. Quorumquidem articulorum tenor talis est:

⁹⁶ Scris cu cerneală roșie.

⁹⁷ Astfel în text.

(1) *Primo*, quod iudicem et iuratos cives pro tempore constituendos in festo Omnium Sanctorum quotannis e medio ipsorum iuratorum, quem vniversitas voluerit et idoneum existimaverit, modo quo in his vtuntur, eligere possint et valeant, qui omnes causas in medio eorum emergentes, maiores pariter et minores, ad instar aliarum civitatum montanarum iudicandi habeant facultatem.

Si qua autem partium litigantium eiusmodi iudicio ipsius iudicis et ipsorum iuratorum civium contenta esse noluerit, causam ipsam maturius revidendam in curiam illustrissimi principis, domini Sigismundi Bathory de Somlyo, nunc vaivodae Transilvaniae et Siculorum comitis etc., nepotis nostri carissimi vel eius successorum ex familia Bathory de Somlyo transmittere possint et valeant.

(2) Item, quod vina et etiam alia victualia, quovis nomine vocitata, ad usum montanistarum et etiam vniversorum inhabitatorum oppidi Medii Montis ex vniversis locis emendi, importandi et educillandi atque distrahendi absque ullo temporis et termini limitatione et interdictione prohibitionequae habeant facultatem.

(3) Item, quod iudex et iurati cives eiusdem oppidi Medii Montis pro tempore constituti et constituendi vniversos malefactores et alios homines nocivos cuiuscunque conditionis sint et existant, qui per ipsos possunt comprehendi, iudicandi et paena debita plectendi potestatem liberam habeant.

(4) Item, ut ipsi incolae Medii Montis sylva nigra regia et aliis sylvis regalibus circumadiacentibus et existentibus ad quaslibet ipsorum necessitates et aedificia absque omni impedimento libere vti et frui valeant.

(5) Item, quod quilibet montanus seu cultor montanarum non alias, nisi coram magistro montium, vlg⁹⁸ Pergmester⁹⁹ appellatum, ac iudicibus et iuratis civibus per eundem magistrum montium accersitis et convocatis, in agendis vel defendendis eorum causis astare teneatur, nec se quovis colore seu quaesito modo et ingenio retrahere possit a iudicio magistri montium et iuratorum civium modo quo supra convocatorum.

(6) Item, quod in die fori in ipso oppido tam forenses sive advenae quam inhabitatores et incolae oppidi pannos cum peciis et etiam vlnis libere venditioni exponant, sed in septimana incolae oppidi ibidem residentes cum vlnis et etiam peciis, advenae vero seu forenses cum peciis tantum pannos vendendi habeant facultatem.

(7) Item, quod nullus omnino hominum ipsos cives et montanistas, necnon inhabitatores dicti oppidi, ibi aut alio loco vel in aliqua parte seu ambitu regni, in aliquibus causis audeat captivare vel res et bona ipsorum prohibere, arestare¹⁰⁰, nec cogat iudicio suo astare, sed si quispiam quicque actionis vel questionis contra ispos vel quemlibet ipsorum habent vel habuerint, id in medio iudicis et iuratorum

⁹⁸ Astfel în text.

⁹⁹ Corect: *Bergmeister*.

¹⁰⁰ Astfel în text.

civium praefati oppidi Medii Montis, loco videlicet suae residentiae, de eisdem legitime exequantur, qui ex parte suorum concivium et extraneorum meri iudicii et omnimodae iusticiae exhibebunt complementum omni querulanti. Qui, si cuiquam in reddenda iusticia tepidi vel remissi extiterint, extunc non hi, contra quos agitur, sed ipsimet iudex et iurati cives, in causis autem montanistarum ipse magister montium et per eum convocati cives, ad illustrissimi domini vaivodae Transilvaniae etc. presentiam iuridicae evocentur, rationem super abnegata iusticia reddituram efficacem.

(8) Item, quod ipsi cives et montanistae, necnon vniversi inhabitatores dicti oppidi et eorundem successores vniversi omnibus eisdem metis, limitibus et terminis eiusdem oppidi pacifi vtantur et patiantur, quibus ipsi hactenus gavis et vsi sunt.

(9) Quod capitanei, provisores eiusque vicegerentes aut alii officiales presentes et futuri non habeant facultatem in dicto oppido Media Monte aut intra metas et territoria eiusdem quosvis malefactores aut sceleratos homines capitali paena dignos captivandi, apud se detinendi ac puniendi, quin potius, si quis in enormi crimine, ut puta homicidio, adulterio, furto et similibus latrociniiis ac sceleribus in oppido praefato vel intra veras metas eiusdem deprehensus, apud praefatos officiales accusaretur, talem de facto captivare et in carceres publicos oppidi, ad manus videlicet iudicis et iuratorum civium, pro debito de illo supplicio paenaque demerita sumenda¹⁰¹ tradere et assignare debeant. Si vero ipsi officiales, qualescunque extiterint, vel eorum vicegerentes in aliquem propter inobedientiam vel contumaciam officiolatus sui animadvertere vellent, extunc tales non in oppido, sed in suo officiolatu captivare et detinere in illosque animadvertere debeant.

(10) Item, si forte contingeret capitaneos, cuiuscunque locis fuerint, aut quoslibet alios officiales, cuiuscunque conditionis et praeeminentiae existant, eo ipso tempore quo malefactores aut alio quovis crimine obnoxii deprehenderentur et accusarentur, ad oppidum venire et vel per ipsos officiales aut eorum aliquem tales captivati in carceresque oppidi assignati et ita detineri ac tandem per alios causantes quorum interest denuo apud iudicem et senatum dicti oppidi inhiberi et arrestari¹⁰², extunc nemo praefatorum capitaneorum aut officialium vel vices eorum gerentium talem malefactorem post factam novam detencionem ex vinculis praefatis eliberare ac propria autoritate dimitti facere audeat, quin potius per iudicem et iuratos cives oppidi contra sortem iure procedatur et paena debita infligatur.

(11) Item, si aliquis ex civibus vel etiam extranels cuiuscunque conditionis et praeeminentiae existant aliquam causam quovis sub praetextu contra iudicem et

¹⁰¹ Astfel în text.

¹⁰² Astfel în text.

iuratos cives aut totam communitatem civium dicti oppidi moveret vel praetenderet, illam hocmodo et ordine prosequi debet, nec coram extraordinario iudice requirere vel in eius presenciam citare et evocare debeat, videlicet si contra iudicem conqueri voluerit, id coram iuratis civibus, si vero contra iudicem et iuratos cives, id coram iuratis ex communitate delectis, si porro contra iudicem, iuratos ac vniuersos cives praefati oppidi, idipsum coram iuratis ex aliis civitatibus liberis deligendis et per actorem suis propriis sumptibus eo adducendis iure prosequi valeat et possit.

Quod si vero aliqua partium iudicio praedictorum, ut iam praemissum est, non contenta, ad superiorem iudicem appellare vellet, a sede iudicis iuratorumque civium ac etiam ex communitate electorum assessorum, denique a iuratis ex aliis civitatibus liberis delectis in curiam illustrissimi principis, domini Sigismundi Bathory de Somlyo, nunc vaivodae Transilvaniae et Siculorum comitis etc., nepotis nostri carissimi, et ita consequenter ad successores eius ex familia Bathory de Somlyo appellare possit et debeat. Si quae vero partium, tam civium quam extraneorum, in citationis praedictae serie secus progredi temerarie non vereretur vel attentaret, extunc mulctam quadraginta florenorum auri puri et boni ponderis per iudicem et iuratos cives irremissibiliter exigendis eo ipso facto incurrat, quorum viginti iudici et iuratis, reliqui vero viginti parti adversae cedere debebunt.

(12) Item, si qui civium praefati oppidi in obeundis et suscipiendis publicis muniis contumaces et magistratui inobedientes sese declaraverint, in illos hoc modo animadvertenda sit potestas, nempe quod quicumque mandato iudicis non paruerit et officium sibi demandatum assumere vel nollet vel assumptum non exequeretur, ille per iudicem illius loci uno floreno mulctetur. Si autem iudici et iuratis civibus inobedientem se esse declararet, florenis decem mulctetur. Quod si vero tempore electionis iudicis quispiam iuratorum civium reliquorumque iuratorum in vna vocatione peremptoria officium iudicis suscipere nollet, is mulctetur florenis ducentis vel ex oppido ad unius integri anni et trium dierum spatium in exilium relegetur. Qui autem iurati civis aut aliud onus publicum assumere recusaret, is puniatur in florenis centum aut in exilium modo praemisso relegetur. Officium vero centumviri assumere detrectans, quinquaginta florenis mulctetur aut ex oppido modo praedicto ablegatur. Si qui vero contumaces mulctam deponere nollent et sub termino ablegationis in oppido praedicto Medii Montis reperti fuerint, illi semper decem florenis mulcentur.

(13) Item, quod nemo capitaneorum aut aliorum quorumlibet officialium in iam sepefato oppido Medio Monte capitali sententia ibidem convictis gratiam facere, sed nec in aliis causis et praesertim in solvendis debitis, litteras prorogatorias vel similes impertiri alicui debeat, sed haec soli Maiestatis Nostrae Regiae vel etiam dicti domini vaivodae Transilvaniae eiusve successoribus ex familia Bathory de Somlyo sint reservata gratiae.

Nos itaque huiusmodi humillima supplicatione annotatorum Joannis Huczkel et Eliae Chorba, caeterorum etiam civium et inhabitatorum tocusque communitatis sepefati oppidi nostri Felseobanya nominibus et in personis Nostrae modo quo supra porrecta Maiestati regia benignitate exaudita, clementer et admissa, de potestatis nostrae regiae plenitudine et gratia speciali qua erga omnes fideles nostros subditos clementer affecti sumus, ut instar aliarum libertatum suarum consuetudinibus antiquo usu receptis libere semper vti ac frui possint, benigne annuimus et indulsumus praefatosque articulos praesentibus litteris nostris privilegialibus de verbo ad verbum insertos et inscriptos in omnibus suis punctis et clausulis ratos, gratos et accepta habentes, dictis vniversis civibus et incolis praescripti oppidi nostri Feolseobanya ipsorumque posteris et successoribus pro veris et privilegiatis libertatibus et immunitatibus perpetuo valituris dedimus et concessimus, si et in quantum ipsi oppidiani¹⁰³ in huiusmodi articulorum et iurium usu perstiterunt et adhuc persistunt, imo annuimus et indulgemus damusque et concedimus presencium per vigorem, salvo iure alieno. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales secreto sigillo nostro quo in rebus Transilvanicis utimur impendenti munimine roboratas praefatis iudici et iuratis caeterisque vniversis civibus et inhabitatoribus sepedicti oppidi nostri Feolseobanya ipsorumque posteris et successoribus vniversis dandas duximus et concedendas. Datum per manus magnifici fidelis nobis syncere dilecti Martini de Berzevice equitis, liberi baronis in Dondang, nostri per Transilvaniam cancellarii et consiliarii ac capitanei Starogardiensis, in arce nostra regia Cracoviensis, octava die mensis Septembris, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo quinto, regni nostri decimo.

Stephanus Rex ppr.

Mart(inus) de Berzevice

Cancell(arius) ppa.

Însemnare contemporană pe verso: R¹⁴ anno Domini 1585.

Traducere:

Noi, Ștefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare duce al Lituaniei, Rusiei, Prusiei, Mazoviei, Samogiției, Kievului, Volhiniei, Podlahiei și Livoniei etc., principe al Transilvaniei, prin scrisoarea de față dăm de știre făcând cunoscut tuturor căroră li se cuvine, că credincioșii noștri, înțelepții și chibzuții Ioan Huczkel, jude și Ilie Ciorbă, cetățean jurat al târgului nostru Baia Sprie, venind în fața Maiestății Noastre, în numele lor și al tuturor concetățenilor lor, ne-au înfățișat și arătat unele articole referitoare la libertățile, rânduielile

¹⁰³ Astfel în text.

judecătorești și statutele lor, care sunt extrase din vechile privilegii ale răposat prealuminaților regi ai Ungariei și care au fost respectate la ei prin folosință îndelungată și vechiul obicei, rugându-ne cu smerenie ca, din generozitatea dărnicii noastre regești, să înzestrăm acele articole cu autoritatea noastră regească pe seama lor și a tuturor urmașilor și succesorilor lor și să ne învoim a-i păstra binevoitor în folosința acelor pe cetățenii aceluiași târg. Iar cuprinsul acelor articole este următorul:

(1) În primul rând ca, în fiecare an, de Sărbătoarea Tuturor Sfinților¹⁰⁴ să poată și să fie în stare să-și aleagă din rândul juraților judele și cetățenii jurați care urmează să fie rânduiți, anume pe aceia pe care obștea îi va voi și socoti potrivii, în chipul folosit cu acel prilej, iar aceștia <judele și cetățenii jurați> să aibă puțința de a judeca, asemenea ca în alte orașe miniere, toate pricinile care se vor ivi în mijlocul lor, atât pe cele mari cât și pe cele mici. Iar dacă vreuna dintre părțile angajate în proces nu va fi mulțumită cu modul în care au judecat acel jude și acei cetățeni jurați, atunci acestea să poată și să fie în stare să-și trimită acea pricină spre a fi cercetată din nou, cu mai multă chibzuință, la curtea preavestitului principe, a domnului Sigismund Báthory de Șimleu, în prezent voievod al Transilvaniei și comite al secuilor etc., nepotul nostru preaiubit, sau la cea a urmașilor săi din familia Báthory de Șimleu.

(2) De asemenea, să aibă îngăduința să cumpere, să aducă, să desfacă prin cârciumi și să vândă cu amănuntul vinul, ba chiar și alte alimente, oricum s-ar numi acestea, aduse din toate locurile în folosul minerilor și chiar al tuturor locuitorilor târgului Baia Sprie, anume fără vreo îngăduință de timp și soroc și fără de interdicție și opreliște.

(3) De asemenea, ca judele și cetățenii jurați ai aceluiași târg Baia Sprie, aflați în dregătorie și care vor fi rânduiți în viitor să aibă deplină putere a-i judeca și supune la pedeapsa cuvenită pe toți răufăcătorii și pe alți oameni dăunători pe care i-ar putea prinde, de orice stare ar fi aceștia.

(4) De asemenea, ca aceiași locuitori din Baia Sprie să poată folosi liber și să se bucure fără vreo piedică de Pădurea Neagră regală și de alte păduri regale care se află și sunt împrejurul <târgului>, pentru orice nevoie a lor și pentru construcții.

(5) De asemenea, ca orice băiaș sau lucrător la mine să fie dator a se înfățișa pentru a porni o pricină sau pentru a se apăra într-o pricină a sa numai în fața maistrului minier, numit în limba poporului *Bergmeister*, și a juzilor și cetățenilor jurați desemnați și chemați de același maestru minier și să nu se poată eschiva sub nici un cuvânt sau în nici un chip și prin nici un fel de meșteșug scornit de la judecata maistrului minier și a cetățenilor jurați convocați în felul amintit mai sus.

¹⁰⁴ 1 noiembrie în calendarul bisericesc romano-catolic.

(6) De asemenea, ca în ziua de târg ținută în acel târg <Baia Sprie> atât negustorii sau străinii cât și locuitorii și localnicii din târg să-și expună spre liberă vânzare postavurile la bucată și chiar cu cotul, dar în cursul săptămânii locuitorii târgului, anume cei care locuiesc acolo, să aibă îngăduința de a vinde postavul cu cotul și chiar la bucată, însă străinii și negustorii numai la bucată.

(7) De asemenea, ca absolut nici un om să nu îndrăznească să-i ia în prinsoare pe acești cetățeni și mineri și nici pe locuitorii zisului târg, acolo sau în alt loc ori în altă parte sau în alt ținut al regatului, pentru nici o pricină sau să le poprească și să le rețină bunurile, nici să-i silească să se înfățișeze în fața judecării lor, ci, dacă vreunul dintre acești <oameni> ar avea vreo pără sau cercetare împotriva oricărui dintre acești <cetățeni, mineri și locuitori din Baia Sprie>, atunci împlinirea legiuită a acestui <demers> să se facă de către judele și cetățenii jurați ai amintitului târg Baia Sprie, adică la locul lor de ședere, iar aceștia <judele și cetățenii jurați> vor împlini pe seama oricărui pârâș – atât din partea concetățenilor lor cât și a străinilor – dreaptă judecată și deplină justiție. Dacă acești <juzi și cetățenii jurați> vor fi însă molateci și delăsători în a face oricui dreptate, atunci nu cei împotriva cărora se acționează, ci însăși judele și cetățenii jurați, iar în cauzele minerilor însuși maistrul minier și cetățenii convocați de el, să fie chemați pe calea judecării în fața preavestitului domn voievod al Transilvaniei etc., pentru a se chibzui mai bine asupra dreptății care a fost refuzată <a fi împlinită>.

(8) De asemenea, ca acești cetățeni și mineri, precum și toți locuitorii zisului târg și toți urmașii lor, să se bucure și să li se îngăduie <să stăpânească> în pace toate hotarele, marginile și granițele aceluiași târg, anume cele de care aceștia s-au bucurat și s-au folosit până acum.

(9) În zisul târg Baia Sprie sau între hotarele și pe teritoriul acestuia căpitanii, provizorii și cei care le țin locul sau alți dregători, de acum și din viitor, să nu aibă îngăduința de a-l prinde, reține la sine sau pedepsi pe orice răufăcător sau criminal vrednic de pedeapsa cu moartea, ba mai mult, dacă vreunul vinovat de crime mari, precum omuciderea, adulterul, furtul și tâlhăria și alte ticăloșii asemănătoare, va fi prins în târgul sus-amintit sau între hotarele sale adevărate, unul ca acela să fie pus sub învinuire de către dregătorii amintiți, care sunt datori ca, după ce l-au prins asupra faptului și l-au dus la închisoarea publică a orașului, să-l predea și să îl treacă în mâna judeului și a cetățenilor jurați pentru a-și primi de la aceștia supliciu și pedeapsa meritate. Dacă însă acești dregători, oricari ar fi ei, sau cei care le țin locul ar vroi să se plângă împotriva cuiva autorității lor proprii din pricină de neascultare sau de nesupunere, atunci pe unul ca acesta trebuie să-l prindă și să-l rețină nu în târg ci la oficiul lor și să-l pedepsească acolo.

(10) De asemenea, dacă s-ar întâmpla cumva ca tocmai în vremea când răufăcătorii sau alții, vinovați de orice fel de crimă, sunt prinși și puși sub acuzare, căpitanii, de oriunde ar fi, sau orice alt dregător, de orice stare sau rang ar fi, să

vină în târgul <Baia Sprie> și fie prin acești dregători însăși, fie prin vreunul dintre ei, astfel <de răufăcători> să fie prinși și predați la închisoarea târgului și deținuți în acest fel, iar alți pârâși dintre cei care sunt de față ar pune din nou opreliști și popriri la judele și senatul zisului târg, atunci niciunul dintre zișii căpitani sau dregători ori dintre cei care le țin locul să nu aibă îndrăzneala ca, după ce un astfel de răufăcător a fost reținut din nou, să-l elibereze din lanțurile amintite și să-i dea drumul prin propria sa autoritate, ci, mai mult, judele și cetățenii jurați să procedeze după drept împotriva unei astfel de măsuri și să dea pedeapsa cuvenită.

(11) De asemenea, dacă vreunul dintre cetățeni sau chiar dintre străini, de orice condiție și rang ar fi acesta, ar vrea să pornească sau să pună în mișcare vreo pâră oarecare, sub orice cuvânt, împotriva judeului și a cetățenilor jurați sau împotriva întregii obști a cetățenilor din zisul târg, acesta să fie dator să o facă în acest chip și cu această rânduială, anume să nu fie datori să-i caute <pentru judecată> în fața unui jude extraordinar sau să-i citeze și cheme în fața acestuia, adică dacă va vroi să se plângă împotriva judeului, să o facă în fața cetățenilor jurați, iar dacă va vroi să se plângă împotriva judeului și a cetățenilor jurați, să o facă în fața juraților aleși de obște. Mai departe, dacă va vroi să se plângă împotriva judeului, a juraților și a tuturor cetățenilor amintitului târg, acest <pârâș> să fie în stare și să poată să-i urmărească pe cale legală în fața juraților care vor fi aleși din alte orașe libere, <jurați> pe care pârâșul va fi dator să-i aducă pe cheltuială proprie. Iar dacă vreuna dintre părți nu este mulțumită cu judecata celor amintiți, așa cum s-a pomenit mai înainte, și vrea să facă apel la un jude superior, această parte să poată și să fie datoare să facă apel la scaunul <de judecată> al juzilor, cetățenilor jurați și chiar al asesoriilor aleși de obște, iar în cele din urmă la jurații aleși din alte orașe libere, la curtea preavestitului principe, a domnului Sigismund Báthory de Șimleu, în prezent voievod al Transilvaniei și comite al secuilor etc., nepotul nostru cel mai iubit, și tot astfel la urmașii acestuia din familia Báthory de Șimleu. Dacă însă vreuna dintre părți, atât cetățenii cât și străinii, n-ar da curs sau ar îndrăzni în mod sfidător să nu se înfățișeze <la judecată>, atunci, în urma acestui fapt, va cădea sub plata unei gloabe de patruzeci de florini de aur curat și bine cântărit, <gloabă> care va fi cerută de către jude și cetățenii jurați fără vreo îngăduință și din care douăzeci <de florini> vor trebui să le revină judeului și juraților, iar ceilalți douăzeci părții adverse.

(12) De asemenea, dacă vreunul dintre cetățenii amintitului târg s-ar arăta îndărătnic și neascultător față de Magistrat la achitarea și îndeplinirea obligațiilor publice, împotriva unuia ca acesta este drept să fie luate măsuri în felul următor, anume ca oricine nu va da ascultare poruncii judeului și nu va vroi să îndeplinească slujba care i se cere sau nu o va duce la îndeplinire pe cea îndreptățită, unul ca acesta să fie globit cu un florin de judele aceluși loc. Dacă se va arăta însă neascultător față de jude și de cetățenii jurați, să fie globit cu zece florini. Iar dacă în timp ce se alege judele vreunul dintre cetățenii jurați și ceilalți jurați, care a fost

chemat într-un glas și fără de amânare, nu va vroi să primească slujba de jude, unul ca acesta să fie globit cu două sute de florini sau să fie trimis din târg în exil pentru un răstimp de cel puțin un an întreg și trei zile. Iar cetățenii jurați sau oricare altul <dintre cetățeni> care vor refuza să îndeplinească o sarcină publică, să fie globiți cu o sută de florini sau să fie trimiși în exil în chipul mai sus-amintit. Cel care va refuza însă să preia slujba de centumvir, să fie globit cu cincizeci de florini sau să fie exilat din târg în chipul mai sus-zis. Iar dacă cei nesupuși nu vor vroi să plătească gloaba și vor fi găsiți în amintitul târg Baia Sprie în timp cât sunt exilați, unii ca aceștia să fie globiți întotdeauna cu zece florini.

(13) De asemenea, ca niciunul dintre căpitani sau alți dregători să nu aibă dreptul ca, în adesea-pomenitul târg Baia Sprie, să le acorde îndurare celor condamnați acolo la pedeapsa cu moartea și nici să nu acorde, oricui ar fi acela, scrisori de amânare sau din cele asemănătoare cu privire la alte pricini, mai ales <referitoare la> plata datoriilor, ci această milostivire să fie păstrată doar pe seama Maiestății Noastre regale sau chiar a zisului voievod al Transilvaniei și a urmașilor săi din familia Báthory de Șimleu.

Noi, așadar, după ce am ascultat cu bunăvoință regească o astfel de rugămintă smerită a amintiților Ioan Huczkel și Ilie Ciorbă, făcută Maiestății Noastre în chipul de mai sus în numele cetățenilor și locuitorilor și al întregii obști a adeseori-pomenitului nostru târg Baia Sprie, am încuviințat-o cu îndurare, din deplinătatea puterii noastre regești și din milostivirea deosebită <care izvorăște> din dragostea binevoitoare față de toți supușii noștri credincioși, anume ca, asemeni altora, să se poată folosi și bucura mereu slobod de libertățile lor obișnuite, al căror folos l-au dobândit din vechime, iar prin scrisoarea noastră privilegială de acum încuviințăm și îngăduim articolele mai sus-zise și, trecându-le și transcriindu-le cuvânt cu cuvânt, le consfințim, le încuviințăm și le primim în ceea ce privește toate punctele și clauzele lor pe seama tuturor zișilor cetățeni și locuitori ai pomenitului nostru târg Baia Sprie, a coborâtorilor și urmașilor lor. și le-am dat și hărăzit <această scrisoare> spre a avea putere veșnică în legătură cu adevăratele și privilegiatele lor libertăți și scutiri, anume pe cât astfel de articole și drepturi au fost folosite și sunt folosite și până în prezent de acești târgoveți, ba chiar le încuviințăm și le îngăduim, le dăm și le hărăzim prin puterea scrisorii de față, fără a fi vătămât dreptul cuiva. Spre amintirea și tăria veșnică a acestui lucru am hotărât să dăm și să acordăm amintiților jude și jurați și tuturor celorlalți cetățeni și locuitori ai adeseori-pomenitului nostru târg Baia Sprie, precum și tuturor coborâtorilor și urmașilor lor, această scrisoare a noastră privilegială, a cărei tărie a fost sporită prin atârnarea sigiliului nostru secret, pe care îl folosim în treburile transilvănene. Dată de mâna măritului, nouă credincios și sincer iubit cavalier Martin de Berzevicze, liber-baron de Dondang, cancelarul nostru pentru Transilvania și consilier al nostru, precum și căpitan al Stargard-ului, în cetatea

noastră regală Cracovia, în a opta zi a lunii septembrie, în anul Domnului o mie cinci sute optzeci și cinci, iar al domniei noastre al zecelea <an>.

*Ștefan Rege ppr.
Martin de Berzevicze
Cancelar ppa.*

Însemnare contemporană pe verso: Înregistrată în anul Domnului 1585.

8. 1588 mai 8, Alba Iulia. Sigismund Báthory, principele Transilvaniei, confirmă și transcrie prevederile referitoare la plata datoriilor în târgul Baia Sprie.

D.A.N.I.C., *Colecția Peceți II*, nr. 506. Original pe pergament. Sigiliul mic în ceară roșie, într-o capsulă de protecție din ceară albă, atârnat de document cu șnur împletit de bumbac de culoare verde, roșie și albă.

Ediție: A. Veress, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, vol. III, București, 1931, doc. 78, p. 130-132 (ediție după un manuscris din secolul al XVIII-lea din colecția *Kaprinay*).

NOS, SIGISMVNDVS Bathori de Somlio, waivoda Transsylvaniae et Sicularum comes etc., memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit vniversis, quod prudentes et circumspecti Elias Chiorba, iudex, Daniel literatus Chiorba et Petrus Kerekes, iurati cives oppidi nostri Felseobanya, in suis ac vniversorum civium et inhabitatorum oppidi eiusdem nominibus et in personis, nostram venientes in praesentiam, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam articulos de modo et forma solutionis liquidorum debitorum aliisque similibus negociis a se sancitos ipsisque et ipsorum vsibus, pro ratione locis accommodatos, quos ydem¹⁰⁵ in posterum inter sese pro legibus municipalibus haberent atque observarent, supplicantes nobis humilime, vt eosdem omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, pro ipsis eorumque posteris et successoribus vniversis admittere confirmareque ac in ys¹⁰⁶ eosdem conservare dignaremur. Quorumquidem articulorum tenor talis est:

Primo: Si quis pecuniam mutuo ab aliquo acceperit, pecunia ei satisfaciat, si vero pecunia rebusque argenteis debitor eiusmodi rebus quae divendi possint debitum exsolvat, ne quam debitor pecuniae suae mutuo datae iacturam patiat.

¹⁰⁵ Astfel în text.

¹⁰⁶ Astfel în text.

Postea, rerum pecuniis divenditarum precis, pecuniis persolvantur. Si id fieri nequit, earum rerum quae divendi possint aestimatione, tandem merces pro operibus impensis pecuniis exsolvatur: si eae desint res probae eis aestimentur ac intra triduum talibus operariis satisfiat.

Porro, debitor iuramentum deponat, quod nec pecuniae quicquam, neque rerum argentearum habeat, ac si tandem iis rebus, quae pecuniis viciniore sunt, debitum solvat atque dum in vrbe domi habuerit, quod dependat, aestimator ea causa vrbe egredi non debeat.

Deinde, si quis sumptus aliquos in repetendis liquidis suis debitis fecerit, ii ei iure adiudicentur et reddantur, idque intra sex hebdomadas unacum summa ipsa principali quae ei debetur.

Denique, si quod debitum vnam marcam argenti, florenos nempe octo, excedit, eius solutio sex hebdomadis fiat: si vero non excedat vel minor etiam sit, duabus.

Coeterum: Quoniam fodinarum cultores magnam plerumque vim pecuniae ad ipsas operas impendunt ac saepe, vti dici solet, et oleum et operam ludunt, horum debita, quia nonnunquam permessa sunt foenori, ad anni vnus et trium dierum spacium prorogentur. Verum, si illud debitum non in sortem auri aut argenti sit ab eo conflatum, in eo modus et ordo superius in debitorum ratione denotatus observandus erit.

Praeterea, qui in fodinis et contusoriis operas faciunt, tunc qui in ordine agazonum sunt, si post factam numerationem rationemque initam ratione denegatae mercedis et salarii ipsorum coram iudice aut magistro montis cum heris suis iure contenderint, satisfactionem ad decimum quintum diem accipiant, quo tempore, si aliter fieri nequeat, iuramento erit heris ipsis declarando, se nihil pecuniae habere.

De auro rudi et informi, similiter et argento, huiusmodi homines fodinas habentes, sacramentum praestare non tenentur, propterea quod aurum atque argentum non signatum non sit in eorum potestate, tandem ergo servant rebus iis, quae praetium habeant facile pecuniam convertantur. Verumtamen hi fodinarum cultores florenos duos propter varios vsus plurimaque necessitates quae continue ipsis ingruunt apud se reservare poterunt, quibus exceptis, vltra unum florenum Hungaricum apud se retinendum, nulli fas esto: quod tamen intelligendum est de precipuis illis debitis, quae vti praemissum est valorem marchae vnus argenti excedunt.

Porro, haereditates terrestres impignoratae ante festum Sancti Georgii martyris redimantur, alias eodem anno, una cum toto vsufructu et emolumentis apud manus illius cui datae pignori fuerint remanebunt.

Vltimo: His autem statutis, tanquam aequis et ab ipsimet inductis et ordinatis, si qui repugnarent seseque opponerent, tales absque omni favore et personarum respectu vinculis constricti tandiu teneantur, donec de debitis ipsorum ad plenum satisfecerint.

Nos, igitur, praemissa supplicatione nobis modo quo supra porrecta faventer exaudita et admissa, praescriptos articulos modo praemisso nobis exhibitos, praesentibusque literis nostris verbotenus insertos et inscriptos, quoad omnes earum continentias, clausulas et puncta eatenus quatenus publicis iuribus et statutis regni ac aliis etiam privilegiis ipsorum civium, necnon iuribus etiam ipsis fodinarum rationibusque in iis nostris et commodis derogare non videntur, pro legibus municipalibus eisdem civibus dicti oppidi Felseobanya ipsorumque haeredibus et successoribus vniversis perpetuo valituras gratiose dandos, admittendos et confirmandos duximus, prout damus, admittimus et confirmamus praesentium per vigorem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis vniversis inhabitatoribus eiusdem oppidi Felseobanya ipsorumque haeredibus et successoribus vniversis clementer dedimus et contulimus. Datum in civitate nostra Alba Julia, octava die mensis Maii, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo octavo.

Sigismundus Bathori de Somlio pr.

Wolfgang Kowachocz

cancell(arius) ppr.

Însemnare contemporană pe verso: De forma solutionis debitorum.

Traducere :

Noi, Sigismund Báthory de Șimleu, voievod al Transilvaniei și comite al secuilor etc., prin cuprinsul scrisorii de față dăm de știre făcând cunoscut tuturor căroră li se cuvine că, venind înaintea noastră înțelepții și chibzuiții Ilie Ciorbă, jude, diacul Daniel Ciorbă și Petru Cherecheș, cetățeni jurați ai târgului nostru Baia Sprie, în numele lor și al tuturor cetățenilor și locuitorilor aceluiași târg, ne-au înfățișat și ne-au arătat mai multe articole referitoare la rânduiala și forma de plată a datoriilor neîndoielnice, precum și la alte treburi asemănătoare, care au fost hotărâte de ei spre folosul lor și potrivite pentru acel loc, <articole> pe care aceștia vroiesc să le țină și să le respecte între ei ca pe niște legi municipale, rugându-ne cu smerenie ca noi, consfințind, încuviințând și primind acele articole și tot și orice este cuprins în acestea, să binevoim a le accepta și a le întări pe seama lor, precum și a tuturor urmașilor și coborâtorilor lor, și să-i păstrăm în <beneficiul> acestora. Iar cuprinsul articolelor este acesta:

Mai întâi: Dacă cineva va lua bani cu împrumut de la altul, atunci să-i restituie banii, iar un astfel de datornic să-și plătească datoria în bani sau în lucruri din argint, care pot fi vândute, ca nu cumva cel care a dat banii cu împrumut să sufere vreo pagubă.

Apoi, prețul lucrurilor vândute pe bani să fie plătit în bani. Iar dacă <cel în cauză> nu va vroi să facă asta, lucrurile lui care pot fi vândute vor fi prețaluite și apoi scoase la vânzare, ca niște mărfuri, și vândute pe bani; iar dacă le vor lipsi, atunci lucrurile să le fie prețaluite în mod cinstit și să fie plătite unor meșteșugari de acest fel în răstimp de trei zile.

Mai departe: datornicul să depună jurământ că n-are deloc bani și nici lucruri din argint, așa ca apoi să-și plătească datoria cu acele lucruri, care sunt cele mai apropiate <de a fi vândute> pe bani; dacă ar avea însă o casă în oraș fiind legat de aceasta, prețaluitorul să nu-l scoată din oraș din această cauză.

Apoi, dacă cineva ar face vreo cheltuială pentru a-și cere înapoi datoria <care i se cuvine> fără îndoială, această <cheltuială> să-i fie recunoscută și restituită de drept, anume într-un răstimp de șase săptămâni, împreună cu suma principală care îi este datorată.

Mai apoi, dacă datoria trece de o marcă de argint, adică de opt florini, plata ei să se facă în răstimp de șase săptămâni, iar dacă nu trece <de acea sumă> sau este chiar mai mică, <să se plătească în răstimp> de două săptămâni.

Mai departe: Deoarece băieții de la mine cheltuiesc pentru această activitate de multe ori sume mari de bani și – cum se zice în mod obișnuit – își joacă adesea și uleiul <de la lămpașul de mină> și munca, datoriile acestora să fie amânate pe timp de un an și trei zile, fiindcă nu este îngăduit să se dea împrumut cu camătă. Iar dacă acea datorie nu va fi plătită de acel <datornic> în aur sau argint, atunci să se respecte acel mod <de a se proceda> și acea rânduială, așa cum sunt acestea însemnate mai sus cu privire la datorii.

În afară de asta, cei care muncesc la mine și șteampuri, apoi cei care fac parte din rândul comișilor. dacă – după ce s-a început plata lefurilor și <întocmirea> socotelilor – își vor căuta, împreună cu proprietarii lor, dreptatea în fața judeului sau a maistrului minier în legătură cu câștigul și leafa care le-au fost refuzate, atunci să li se facă dreptate în răstimp de cincisprezece zile, timp după trecerea căruia, dacă nu vor vroi să facă în alt chip, acei proprietari vor fi datori să declare sub jurământ că nu mai au bani deloc.

Oamenii de acest fel, care au mine, nu sunt datori să depună jurământ cu privire la aurul nelucrat și brut, de asemenea și despre argint, fiindcă aurul și argintul nemarcat nu se află în puterea lor, astfel că sunt datori să plătească <dare> numai după acele lucruri, al căror preț a fost stabilit și care pot fi transformate cu ușurință în bani. Totuși, acești băieți de la mine pot să păstreze la sine doi florini pentru a face față diferitelor trebuințe și numeroaselor nevoi care îi împovărează neconținut, dar în afară de <suma> aceasta să nu le fie îngăduit să rețină la sine mai mult de un florin unguresc, ceea ce se cuvine a fi însă înțeles și cu privire la datoriile lor foarte mari care, așa cum s-a amintit mai înainte, trec de valoarea unei mărci de argint.

Apoi ca, înainte de sărbătoarea sfântului mucenic Gheorghe, să-și răscumpere toate proprietățile funciare zălogite, deoarece altfel acestea vor rămâne în acel an, împreună cu tot uzufructul și veniturile lor, în mâinile aceluia căruia i-au fost zălogite.

În ultimul rând: De asemenea, s-a stabilit că este nu numai drept, ci <măsura> a fost introdusă și rânduită de ei înșiși <cetățenii și locuitorii din Baia Sprie>, anume că dacă vreunul s-ar împotrivi și s-ar opune <la plata unei datorii>, unul ca acesta să fie aruncat în lanțuri, fără nici un fel de înlesnire și fără a se ține seama de persoană, urmând să fie ținut <în prinsoare> până când își va plăti pe deplin datoriile.

Noi, așadar, după ce am ascultat cu bunăvoință sus-amintita rugămintă făcută nouă în chipul pomenit mai sus și după ce am încuviințat-o, am hotărât ca, prin scrisoarea noastră de față, să dăm, să încuviințăm și să întărim cu milostivire, spre a avea putere veșnică, amintitele articole care ne-au fost înfățișate în chipul de mai sus, trecând și transcriind cuprinsul lor în ceea ce privește întregul conținut, clauzele și punctele lor, atâta vreme cât s-a constatat că ele nu încalcă drepturile publice și statutele țării, ba chiar și alte privilegii ale acelorași cetățeni, precum și drepturile acelor mine și temeiurile și câștigurile noastre din acestea, ca <aceste articole> să fie legi municipale pe seama acelorași cetățeni ai zisului târg Baia Sprie și a tuturor moștenitorilor și urmașilor lor, după cum dăm, încuviințăm și întărim <aceste articole> prin puterea scrisorii de față. Spre amintirea și tăria veșnică a acestui lucru am dat și am hărăzit, cu îndurare scrisoarea noastră de față, a cărei putere am sporit-o și prin atârarea sigiliului nostru autentic, tuturor amintiților locuitori ai aceluiași târg Baia Sprie, precum și tuturor moștenitorilor și urmașilor lor. Dată în orașul nostru Alba Iulia, în a opta zi a lunii mai, în anul Domnului o mie cinci sute optzeci și opt.

Sigismund Báthory de Șimleu pr.

*Farkas Kovácsoczy
cancelar ppr.*

Însemnare contemporană pe verso: Despre modul de plată a datoriilor.

9. 1609 mai 12, Alba Iulia. Gabriel Báthory, principele Transilvaniei, întărește și transcrie pe seama târgului Baia Sprie documentul privilegiat acordat de regele Poloniei, Ștefan Báthory, la 8 septembrie 1585.

D.A.N.I.C., *Colecția Peceți II*, nr. 508. Original pe pergament. Sigiliul de ceară roșie, într-o capsulă de protecție din ceară albă, atârnat de document cu șnur împletit de humbac de culoare roșie și albă.

*NOS, GABRIEL, Dei Gratia princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.*¹⁰⁷, memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit vniversis, quod pro parte et in personis prudentum et circumspectorum *Valentini Vegh*¹⁰⁸, iudicis primarii caeterorumque civium ac vniversorum incolarum et inhabitatorum oppidi nostri Felseo Bania exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae serenissimi quondam domini, domini Stephani, Dei gratia regis Poloniae, magni ducis Lituaniae, domini, domini et patroni nobis observandissimi, pie memoriae desideratissimi, privilegiales in pargameno¹⁰⁹ patenter confectae sigilloque eiusdem domini regis in caere canoïda ac manus subscriptione communitae, quibus mediantibus idem dominus Stephanus rex certis quibusdam articulis libertates, iudicia et statuta dictorum iudicis, iuratorum civium ac vniversorum incolarum et inhabitatorum praedeclarati oppidi nostri Felseo Bania tangentibus ex antiquis serenissimorum quondam regni Hungariae principum literis privilegialibus depromptis literis in eisdem clarius expressis, denotatis et specificatis, suum consensum, auctoritatem et annuentiam dedisse, praebuisseque dinoscebatur, tenoris infrascripti, suplicantes¹¹⁰ nobis humillime, vt nos easdem literas omniaque et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes, praesentibus literis nostris verbotenus inseri et inscribi facientes perpetuo valituras, gratiose confirmare dignemur. Quarumquidem literarum tenor sequitur in hunc modum:

<urmează, în transumt, documentul dat de Ștefan Báthory, regele Poloniei și principele Transilvaniei, la 8 septembrie 1585; vezi doc. 7>

Nos, igitur, huiusmodi supplicatione¹¹¹ annotatorum *Valentini Vegh*¹¹², iudicis coeterorumque iuratorum civium ac vniversorum incolarum et inhabitatorum praedeclarati oppidi nostri Felseo Bania nobis modo quo supra porrecta benigne exaudita et admissa, praescriptas literas dicti domini Stephani regis privilegiales non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, sine diminutione et augmento aliquali, praesentibus literis nostris confirmationalibus de verbo ad verbum inseri et inscribi faciendo omnisque et singula in eisdem contenta quoad omnes articulos et puncta eatenus quatenus eadem¹¹³ rite et legitime existunt emanatae viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes, approbamus, acceptamus et

¹⁰⁷ Scris cu cerneală de aur.

¹⁰⁸ Scris cu cerneală de aur.

¹⁰⁹ Astfel în text.

¹¹⁰ Astfel în text.

¹¹¹ Astfel în text.

¹¹² Scris cu cerneală de aur.

¹¹³ Astfel în text.

ratificamus ac pro praefatis *Valentino Vegh*¹¹⁴, iudice caeterisque iuratis civibus ac vniversis incolis et inhabitatoribus praelibati oppidi nostri Felseo Bania haeredibusque posteritatibus et successoribus ipsorum vniversis perpetuo valituras gratiose confirmamus harum nostrarum manus subscriptione ac pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratarum literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia, die duodecima mensis Maii, anno Domini millesimo sexcentesimo nono.

Gabriel princeps m.pr.

Stephanus Kendi

cancell(arius) pp.

Traducere:

Noi, Gabriel, din mila lui Dumnezeu principe al Transilvaniei, domn al părților din regatul Ungariei și comite al secuilor etc., dăm de știre făcând cunoscut prin cuprinsul scrisorii de față tuturor căroră li se cuvine că, pentru și în numele înțelepților și chibzuiților Valentin Végh, primar, precum și al celorlalți cetățeni și al tuturor locuitorilor și localnicilor din târgul nostru Baia Sprie, ne-a fost înfățișată și arătată o scrisoare privilegială deschisă a răposat prealuminatului domn Ștefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare duce al Lituaniei, stăpân și domn, unchi al nostru după tată, nouă preavrednic de cinste, de pioasă aducere aminte și preaiubit, <scrisoare> întocmită pe pergament și întărită cu sigiliul în ceară roșie a aceluiaș domn rege și cu iscălitura lui cu proprie mână, <scrisoare> prin care se știe că același domn rege Ștefan a dat și a încuviințat prin învoirea, autoritatea și dărnicia sa anumite articole, libertăți, drepturi și statute privindu-i pe ziii juzi, cetățeni jurați și pe toți locuitorii și localnicii din înainte-pomenitul târg al nostru Baia Sprie, scoase din scrisorile privilegiale vechi ale prealumiinaților principii, răposaiții regi ai Ungariei, <drepturi> care acolo sunt mult mai limpede arătate, înfățișate și înșiruite, <scrisoare> având cuprinsul de mai jos, <primarul și locuitorii din Baia Sprie> rugându-ne cu smerenie ca noi, consfințind, încuviințând și primind aceste scrisori și tot și orice este cuprins în acestea, să binevoim ca, făcând să fie trecute și transcrise cuvânt cu cuvânt să le întărim prin scrisoarea noastră de față spre a avea tărie veșnică. Iar cuprinsul acelei scrisori urmează în acest chip:

<urmează, în transumt, documentul dat de Ștefan Báthory, regele Poloniei și principele Transilvaniei, la 8 septembrie 1585; vezi doc.7>

¹¹⁴ Scris cu cerneală de aur.

Noi, aşadar, după ce am ascultat cu bunăvoinţă şi am primit o astfel de rugămintă a amintiţilor Valentin Végh, jude şi a celorlalţi cetăţeni juraţi şi a tuturor locuitorilor şi localnicilor sus-amintitului nostru târg Baia Sprie, făcută nouă în chipul mai sus-amintit, văzând că pomenita scrisoare privilegială a zisului domn rege Ştefan este fără răsături, fără tăieturi şi nici dând de bănuir în vreo parte a ei, ci lipsită de orice stricăciune sau bănuială, am transcris-o în scrisoarea noastră de întărire de acum, cuvânt cu cuvânt, fără vreo scădere sau adăugire oarecare în ceea ce priveşte tot şi orice este cuprins în ea, adică toate articolele şi punctele, atâta vreme cât acestea au fost date după rânduială şi în chip legiuit, iar puterea ei este sprijinul adevărului, aşa că o primim, o încuviinţăm şi o întărim, ba chiar o confirmăm cu milostivire spre a avea tărie veşnică pe seama amintiţilor Valentin Végh, jude şi a celorlalţi cetăţeni juraţi şi a tuturor locuitorilor şi localnicilor pomenitului nostru târg Baia Sprie şi a tuturor urmaşilor şi coborâtorilor lor prin această scrisoare a noastră, a cărei tărie a fost sporită prin semnătura propriei noastre mâini şi prin atârnamarea sigiliului nostru autentic. Dată în oraşul nostru Alba Iulia, în a douăsprezecea zi a lunii mai, în anul Domnului o mie şase sute nouă.

Gabriel principe m.pr.

Ştefan Kendi

cancelar pp.

10. 1612 septembrie 26, Sibiu. Gabriel Báthory, principele Transilvaniei, întăreşte şi transcrie pe seama târgului Baia Sprie documentul dat de Ludovic al II-lea, regele Ungariei, referitor la veniturile din urbura minelor care reveneau bisericii parohiale cu hramul Sf.Fecioară Maria.

D.A.N.I.C., *Colecţia Peceţi II*, nr.493. Original pe pergament. Sigiliul în ceară roşie, într-o capsulă de protecţie din ceară albă, atârnat de document cu şnur împletit de bumbac de culoare roşie, galbenă, albastră şi albă.

NOS, GABRIEL¹¹⁵. Dei gratia Transsylvaniae, Valachiae Transalpinaeque princeps, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc., memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit vniversis, quod pro partibus et in personis prudentum ac circumspectorum iudicis primarii caeterorumque iuratorum civium ac vniversorum inhabitatorum oppidi nostri Felseo Banya exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae serenissimi

¹¹⁵ Scris cu cerneală roşie şi aurie şi ornamentat în partea superioară cu un chenar din motive florale. Iniţiala este ornamentată.

quondam domini Ludovici, regis Hungariae et Bohemiae etc., mandatoriae sive perceptoriae in pergameno inseri patenter confectae sigilloque eiusdem regis pendente et authentico in cera rubea impressivae communitatis ac manus propriae subscriptione roboratae, super collatione ac perceptione certorum quorundam proventuum vrburalium antea ad ecclesiam parochialem dicti oppidi Felseo Banya sub titulo Beatae Virginis Mariae fundatam, ab eisdem oppidanis percipi solitorum ac ab ipso etiam ad eandem ecclesiam ordinatorum factae et emanatae, tenoris infrascripti, supplicantes nobis humilime, vt nos easdem literas dicti quondam domini Ludovici ratas, gratas et acceptas habentes, praesentibus literis nostris confirmationalibus verbotenus inseri et inscribi facientes pro eisdem vniversis civibus et inhabitatoribus dicti oppidi nostri Felseo Banya perpetuo valituras gratiose confirmare dignemur. Quarumquidem literarum tenor sequitur in hunc modum:

<urmează, în transumt, documentul dat de regele Ungariei, Ludovic al II-lea, la 10 august 1518; vezi doc. 5>

Nos itaque praemissa supplicatione annotatorum (civium et inhabitatorum)¹¹⁶ nobis modo quo supra porrecta clementer exaudita et faventer admissa, dicti quondam domini Ludovici regis literas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earundem continentias, clausulas, articulos et puncta eatenus quatenus eadem¹¹⁷ rite et legitime existunt emanatae viribusque earundem veritas suffragatur, acceptamus, approbamus et ratificamus ac pro memoratis iudice caeterisque iuratis civibus ac vniversis inhabitatoribus saepefati oppidi nostri Felseo Banya ipsorumque haeredibus, posteritatibus et successoribus vniversis perpetuo valituras gratiose confirmamus. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentes et authentici sigilli nostri munime roboratas memoratis iudici caeterisque¹¹⁸ iuratis civibus et vniversis inhabitatoribus antefati oppidi nostri Felseo Banya ipsorumque haeredibus, posteritatibus et successoribus vniversis clementer esse dandas duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Cibiniensis, anno Domini millesimo sexcentesimo duodecimo.

Gabriel princeps m.pa.

¹¹⁶ Lipsește din text și întregit după sens.

¹¹⁷ Astfel în text.

¹¹⁸ Astfel în text.

Traducere:

Noi, Gabriel, din mila lui Dumnezeu principe al Transilvaniei și al Țării Românești, domn al părților din regatul Ungariei și comite el secuilor etc., dăm de știre făcând cunoscut prin cuprinsul scrisorii de față tuturor căroră li se cuvine că, pentru și în numele înțelepților și chibzuiților primar și al celorlalți cetățeni jurați și al tuturor locuitorilor târgului nostru Baia Sprie, ne-a fost înfățișată și arătată o scrisoare deschisă de poruncă sau de însărcinare a răposat prealuminatului domn Ludovic, regele Ungariei și Boemiei etc., scrisă pe pergament și întărită prin atârnarea sigiliului autentic imprimat în ceară roșie al aceluiași rege și prin iscălitura cu mână proprie a acestuia, <scrisoare> întocmită și dată cu privire la dăruirea și strângerea anumitor venituri din urbură, care obișnuiau să fie încasate și mai înainte de aceiași târgoveți pe seama bisericii parohiale a zisului târg Baia Sprie, întemeiată cu hramul Sfintei Fecioare Maria, <venituri> care au fost rânduite și de acest <rege> pe seama acelei biserici, <scrisoare> având cuprinsul de mai jos scris, <primarul și locuitorii din Baia Sprie> rugându-ne ca noi, consfințind, încuviințând și primind acea scrisoare de poruncă a zisului răposat domn rege Ludovic și făcând ca tot și orice este cuprins în aceasta să fie transcris și trecut cuvânt cu cuvânt în scrisoarea noastră de întărire de acum, să binevoim milostiv să o întărim spre a avea putere veșnică pe seama tuturor cetățenilor și locuitorilor zisului nostru târg Baia Sprie. Iar cuprinsul acelei scrisori urmează în acest chip:

<urmează, în transumt, documentul dat de regele Ungariei, Ludovic al II-lea, la 10 august 1518: vezi doc. 5>

Noi, așadar, după ce am ascultat cu îndurare și am primit cu bunăvoință cererea pomenită a amintiților <cetățeni și locuitori> făcută nouă în chipul de mai sus, văzând că scrisoarea zisului răposat domn rege Ludovic este fără răsături, fără tăieturi și nici dând de bănuit, am transcris-o în scrisoarea noastră de acum, cuvânt cu cuvânt, fără vreo scădere sau adăugire oarecare în ceea ce privește tot și orice este cuprins în ea, adică toate articolele, și punctele atâta vreme cât acestea au fost date după rânduială și în chip legiuit, iar puterea ei este sprijinul adevărului, așa că o primim, o încuviințăm și o întărim, ba chiar și o confirmăm cu milostivire, spre a avea tărie veșnică pe seama amintiților jude și a celorlalți cetățeni jurați și a tuturor locuitorilor adeseori pomenitului nostru târg Baia Sprie, precum și a tuturor moștenitorilor, urmașilor și coborâtorilor lor. Spre amintirea și tăria veșnică a acestui lucru am hotărât să dăm și să hărăzim cu îndurare scrisoarea noastră de față, a cărei tărie am sporit-o și prin atârnarea sigiliului nostru autentic, amintiților jude și celorlalți cetățeni jurați și tuturor locuitorilor sus-amintitului nostru târg Baia Sprie, precum și tuturor moștenitorilor, urmașilor și coborâtorilor lor. Dată în orașul nostru Sibiu, în a douăzeci și șasea zi a lunii septembrie, în anul Domnului o mie șase sute doisprezece.

Gabriel principe m.pa.

Zusammenfassung

In unmittelbarer Nähe der Maramaroscher Bergstadt Baia Mare (Rivuli dominarum, Nagybánya, Neustadt) entwickelte sich seit Ende des 13.Jhdts seine Schwesterstadt Baia Sprie (Mons Medius, Felsöbánya, Mittelstadt), die anfänglich beide einem gemeinsamen Rat unterstanden und sich auch derselben übrigens sehr umfassenden Privilegien wie jene von 1347 und 1376 erfreuten. Gegen Ende des 14.Jhdts hat sich Baia Sprie zusehends von den Unterstellungsbeziehungen zur Mutterstadt losgelöst und um die Behauptung eigener Stadtrechte bemüht, die ihr dann auch im Laufe des 15. und bis zur Mitte des 17.Jhdts von den ungarischen Königen und den siebenbürgischen Fürsten gewährt worden sind. Hervorgehoben sei noch die Tatsache, dass es kaum ein Privilegium von Baia Sprie gibt, wo neben der eigentlichen Stadtverwaltung nicht Fragen des Berg- und Hüttenbaues, übrigens eines Haupterwerbszweiges der dortigen Inwohner, berücksichtigt worden wären. Infolge der oft stürmischen Geschichte aus der zweiten Hälfte des 16. und ersten Hälfte des 17.Jhdts hatte das Stadtarchiv von Baia Sprie unersätzbliche Verluste zu beklagen, so dass das Auffinden von zehn Privilegialurkunden aus der Zeit von 1455 bis 1612 umsomehr an Bedeutung gewinnt. Von einer umfassenden historischen Einleitung begleitet, wird nun der lateinische Wortlaut dieser Urkunden mit ihrer Übersetzung ins Rumänische dem Historiker zur Verfügung gestellt.